

2020

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

MAGISTRSKO DELO

MAGISTRSKO DELO
OSEBNOSTNE LASTNOSTI, ČUSTVENA
INTELIGENTNOST IN ZADOVOLJSTVO V
PARTNERSKEM ODNOSU

TINA SRAKA

TINA SRAKA

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

Magistrsko delo

**Osebnostne lastnosti, čustvena inteligentnost in zadovoljstvo v
partnerskem odnosu**

(Personality traits, emotional intelligence and satisfaction in a partnership)

Ime in priimek: Tina Sraka

Študijski program: Uporabna psihologija, 2. stopnja

Mentor: doc. dr. Ana Arzenšek

Koper, september 2020

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Tina SRAKA

Naslov magistrskega dela: Osebnostne lastnosti, čustvena inteligentnost in zadovoljstvo v partnerskem odnosu.

Kraj: Koper

Leto: 2020

Število listov: 60

Število tabel: 7

Število referenc: 101

Mentor: doc. dr. Ana Arzenšek

UDK: 159.923.3(043.2)

Ključne besede: osebnostne lastnosti, čustvena inteligentnost, zadovoljstvo v partnerskem odnosu

Izveček: Zadovoljstvo v partnerskem odnosu predstavlja pomembno determinanto duševnega zdravja, čustvene stabilnosti in uspešnega zakona. Preučevali smo, katere osebnostne lastnosti se povezujejo z zadovoljstvom s partnerskim odnosom. Prav tako smo preučevali povezanost partnerskega zadovoljstva in čustvene inteligentnosti. V raziskavi je sodelovalo 172 udeležencev (70 moških in 102 žensk), starih od 20 do 75 let. Le-ti so preko spletne strani 1.ka izpolnili vprašalnik velikih petih faktorjev osebnosti BFI, vprašalnik čustvene kompetentnosti (ESCQ) in lestvico indeksa zadovoljstva parov (CSI-32). Ugotovili smo, da se osebnostna dimenzija ekstravertnost pozitivno povezuje z zadovoljstvom s partnerskim odnosom. Pozitivno in statistično pomembno povezanost smo ugotovili tudi med dimenzijama vestnost, sprejemljivost in zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Zadovoljstvo v partnerskem odnosu se je negativno povezovalo z dimenzijo nevroticizem. Rezultati so pokazali, da med odprtostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu ni povezanosti. Prav tako so izsledki raziskave pokazali, da med podobnostjo osebnostnih lastnosti partnerjev in zadovoljstvom s partnerskim odnosom ni nobene povezanosti. Rezultati povezanosti čustvene inteligentnosti in zadovoljstva s partnerskim odnosom so pokazali, da med spremenljivkama obstaja pozitivna povezanost, ki je statistično značilna. Vrednost magistrskega dela predstavlja sočasno preučevanje osebnostnih lastnosti, čustvene inteligentnosti in zadovoljstva s partnerskim odnosom.

Key document information

Name and SURNAME: Tina SRAKA

Title of the thesis: Personality traits, emotional intelligence and satisfaction in a partnership.

Place: Koper

Year: 2020

Number of pages: 60

Number of tables: 7

Number of references: 101

Mentor: Assist. Prof. Ana Arzenšek, PhD

UDC: 159.923.3(043.2)

Keywords: personality traits, emotional intelligence, satisfaction in a partnership

Abstract: Satisfaction in a partnership is an important determinant of mental health, emotional stability and a successful marriage. We examined which personality traits are associated with satisfaction in a partnership. We also studied the partnership between partner satisfaction and emotional intelligence. The study included 172 participants (70 men and 102 women) aged 20 to 75 years. They completed the Big Five Inventory (BFI) Questionnaire, the Emotional Skills and Competence Questionnaire (ESCQ) and the Couple Satisfaction Index (CSI-32), all via the 1.ka website. We found that the personality dimension of extraversion is positively associated with satisfaction in a partnership. We also found a positive and statistically significant correlation between the dimensions of conscientiousness, acceptance and satisfaction with the partnership. Satisfaction with the partnership was negatively linked to the dimension of neuroticism. The results also showed that there is no correlation between openness and satisfaction in a partnership. The results of the research also showed that there is no correlation between the similarity of the partners' personal characteristics and satisfaction with the partnership. The results of the correlation of emotional intelligence and satisfaction with the partnership showed that there is a positive correlation between the variables that is statistically significant. The value of the master's thesis lies in the simultaneous study of personality traits, emotional intelligence and satisfaction with the partnership.

KAZALO VSEBINE

| | | |
|----------|--|----|
| 1 | UVOD..... | 1 |
| 1.1 | OSEBNOST | 3 |
| 1.1.1 | Pojem osebnost..... | 3 |
| 1.1.2 | Teorije osebnosti | 4 |
| 1.1.2.1 | Psihodinamske teorije osebnosti..... | 4 |
| 1.1.2.2 | Humanistične teorije osebnosti..... | 5 |
| 1.1.2.3 | Socialno kognitivne teorije osebnosti..... | 6 |
| 1.1.2.4 | Vedenjske teorije osebnosti..... | 7 |
| 1.1.2.5 | Biološke teorije osebnosti..... | 7 |
| 1.1.2.6 | Fiziološko-nevrološki modeli osebnosti..... | 7 |
| 1.1.2.7 | Dispozicijske ali strukturne teorije | 10 |
| 1.1.2.8 | Model osebnosti Hexaco | 10 |
| 1.1.2.9 | Pet faktorska struktura osebnosti..... | 11 |
| 1.1.2.10 | Dva faktorja in generalni faktor osebnosti | 13 |
| 1.2 | ČUSTVA IN ČUSTVENA INTELIGENTNOST..... | 15 |
| 1.2.1 | Čustva | 15 |
| 1.2.2 | Čustvena inteligentnost | 16 |
| 1.2.3 | Modeli čustvene inteligentnosti..... | 17 |
| 1.2.3.1 | Salovey in Mayer model čustvene inteligentnosti..... | 18 |
| 1.3 | PARTNERSKI ODNOS IN ZADOVOLJSTVO V PARTNERSKEM ODNOSU .. | 19 |
| 1.3.1 | Partnerski odnos | 19 |
| 1.3.2 | Zadovoljstvo v partnerskem odnosu..... | 20 |
| 1.3.2.1 | Osebnostne lastnosti in zadovoljstvo v partnerskem odnosu | 21 |
| 1.3.2.2 | Čustvena inteligentnost in zadovoljstvo v partnerskem odnosu | 23 |
| 1.4 | NAMEN IN CILJI..... | 25 |
| 1.5 | HIPOTEZE | 25 |
| 2 | METODA | 27 |
| 2.1 | UDELEŽENCI | 27 |
| 2.2 | PRIPOMOČKI | 28 |
| 2.2.1 | Vprašalnik velikih petih faktorjev osebnosti | 28 |
| 2.2.2 | Vprašalnik ESCQ | 28 |
| 2.2.3 | Lestvica CSI-32 | 28 |
| 2.3 | POSTOPEK..... | 29 |
| 3 | REZULTATI..... | 30 |
| 3.1 | OPISNA STATISTIKA IN TESTI NORMALNOSTI | 30 |
| 3.2 | PREVERJANJE HIPOTEZ..... | 32 |
| 4 | RAZPRAVA..... | 35 |

| | |
|------------------|----|
| 5 ZAKLJUČEK..... | 39 |
| 6 VIRI..... | 41 |

KAZALO PREGLEDNIC

| | |
|--|----|
| Tabela 2.01. <i>Prikaz števila udeležencev pri posamezni demografski spremenljivki.</i> | 27 |
| Tabela 3.01. <i>Opisna statistika in test normalnosti merjenih spremenljivk BFI.</i> | 30 |
| Tabela 3.02. <i>Opisna statistika in test normalnosti merjenih spremenljivk ESCQ.</i> | 31 |
| Tabela 3.03. <i>Opisna statistika in test normalnosti merjenih spremenljivk za CSI-32.</i> | 31 |
| Tabela 3.04 <i>Rezultati korelacij podlestvic vprašalnika BFI in lestvic indeksa zadovoljstva parov CSI-32).</i> | 32 |
| Tabela 3.05. <i>Rezultati korelacij koeficienta podobnosti osebnostnega profila in vprašalnika CSI-32 (N=112.</i> | 33 |
| Tabela 3.06. <i>Rezultati korelacij podlestvic vprašalnika ESCQ in lestvice indeksa zadovoljstva parov (CSI-32).</i> | 34 |

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Aní Arzenšek za vso strokovno pomoč, napotke in usmerjanje pri pisanju magistrskega dela.

Zahvaljujem se tudi svojemu možu Štefanu za vso pomoč, podporo in ljubezen.

Zahvala gre tudi prijateljici Nini za pomoč in hrabrenje skozi proces pisanja magistrskega dela.

1 UVOD

Eden izmed najpomembnejših medosebnih odnosov, ki ga človek tvori v svojem življenju, je partnerski odnos (Musek, 2010). Partnerski odnos je pristen odnos med dvema posameznikoma (Carter - Scott, 2006), ki sta medsebojno povezana, si izkazujeta ljubezen (Varanelli, 2013), skrb, oporo in razumevanje (Rijavec in Miljković, 2002). Ena izmed najbolj preučevanih spremenljivk pri preučevanju partnerskih odnosov je partnersko zadovoljstvo, ki vpliva na duševno zdravje posameznika, njegovo čustveno stabilnost in na uspeh zakona (Graham, Diebels in Barnow, 2011). Na zadovoljstvo v partnerskem odnosu vpliva več dejavnikov, kot so starost partnerjev, poklic, število otrok, ekonomski dejavniki (Graham idr., 2011).

Vsi pari se v partnerskem odnosu soočajo z izzivi. Čustvena inteligentnost igra pomembno vlogo pri stabilnem zakonu. Rezultati študije so pokazali, da med stabilnostjo v zakonu in čustveno inteligentnostjo obstaja pomembna in pozitivna povezanost (Onyekuru in Ugwu, 2017). Prav tako mnoge študije potrjujejo pozitivno povezanost čustvene inteligentnosti z zadovoljstvom v partnerskem odnosu (Malouff, Schutte in Thorsteinsson, 2014; Lavalekar, Kulkarni in Jagtap, 2010). K temu bi lahko prispevalo to, da se posamezniki, ki imajo višjo stopnjo čustvene inteligentnosti, bolje zavedajo svojih čustev in čustev drugih, bolje upravljajo s partnerskim odnosom in rešujejo svoje spore, ter se spopadajo s svojimi zakonskimi težavami (Manjula, Ram in Reddy, 2016).

Pomembno vlogo pri zadovoljstvu v partnerskem odnosu imajo tudi osebnostne lastnosti partnerjev. Osebnostna dimenzija, ki se je izkazala kot najbolj problematično za partnerski odnos, je nevroticizem. Posamezniki, ki imajo višjo stopnjo nevroticizma, so poročali o večjem nezadovoljstvu s partnerskim odnosom (Schaffhuser, Allemand in Martin, 2014; Javanmard in Garegozl, 2013) in pogosteje tudi o razvezi (Shiota in Levenson, 2007). Razlog bi se lahko skrival v tem, da so posamezniki z višjo stopnjo nevroticizma, nagnjeni k bolj impulzivnemu vedenju, kar lahko vpliva na kvaliteto odnosa (Cirhinlioglu, Kindap in Cirhinlioglu, 2016). Študije, ki so proučevale povezanost dimenzije ekstravertnost z zadovoljstvom v partnerskem odnosu, so prišle do ugotovitev, da med spremenljivkama obstaja pozitivna korelacija (Barelds, 2005; Kamal, Tiwari, Behera in Hasan, 2019). Morda se razlog skriva v tem, da se dimenzija ekstravertnost za razliko od dimenzije nevroticizma, povezuje s pozitivnim čustvovanjem (Claxton, O'Rourke, Smith in DeLongis, 2011).

Tudi dimenzija odprtost za izkušnje se pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu (Sayehmiri, Kareem, Abdi, Dalvand in Gheshlagh, 2020). Tudi Amiri, Farhoodi, Abdolvand in Bidakhavid (2011) so v svoji raziskavi potrdili pozitivno korelacijo med dimenzijo odprtost in zadovoljstvom v partnerskem odnosu, kot tudi pozitivno korelacijo

dimenzijo sprejemljivost in zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Tudi Watson in Humrichous (2006) sta v svoji raziskavi prišla do ugotovitve, da je nižja ocena na dimenziji odprtost in dimenziji sprejemljivost povezana z zmanjšanjem zadovoljstva zakoncev po dveh letih zakona. Sayehmiri idr. (2020) pravijo, da so posamezniki, ki imajo visok rezultat na dimenziji vestnost, bolj zadovoljni s svojim zakonskim življenjem, kot tisti posamezniki, ki imajo nizek rezultat na dimenziji vestnost.

Pomemben segment preučevanja osebnostnih lastnosti in zadovoljstva v partnerskem odnosu je povezanost podobnosti v osebnostnih lastnostih partnerjev z zadovoljstvom v partnerstvu. Študije potrjujejo, da med podobnostjo partnerjev v osebnostnih lastnostih in zadovoljstvom v partnerski zvezi obstaja pozitivna povezanost (Luo in Klohnen, 2005; Lou, Chen, Yue, Zhang, Zhaoyang in Xe, 2008). Po drugi strani je študija Watsona, Hubbarda in Wiese (2000) pokazala, da med podobnostjo v osebnostnih lastnostih in zadovoljstvom v partnerskem odnosu ni povezanosti.

1.1 OSEBNOST

Osebnost predstavlja relativno trajno celoto psihofizičnih lastnosti posameznika, po katerih se posameznik razlikuje od drugih (Musek, 2010). Proučevanje osebnosti v psihologiji ima velik smisel, saj daje odgovore na vprašanja o tem, kako se pri človeku integrirajo njegove telesne in psihične značilnosti v celoto, zakaj se ljudje med seboj razlikujemo, ter tudi, kako se osebnost posameznika oblikuje, razvija in spreminja (Musek in Pečjak, 2001). Skozi zgodovino raziskovanja osebnosti je nastalo več različnih teorij, ki poskušajo razložiti osebnost človeka. Čeprav so raziskovalci usklajeni v razumevanju osebnosti, je njihov pristop raziskovanja različen. Nekateri so poskušali sestaviti celotno teorijo, nekateri so se ukvarjali le z določenimi vidiki osebnosti (Feist in Feist, 2009).

1.1.1 Pojem osebnost

Pojem osebnost izvira iz grško rimske in judovsko krščanske antične tradicije, katere miselnost je, da najvišje mesto v vesolju zaseda Bog, ki je oseba. Bog je ustvaril človeka, po svoji podobi (Musek, 2005). To najdemo v 1. Mojzesovi knjigi 1,26: Bog je rekel: »Naredil bom človeka po svoji podobi kot svojo podobnost«.

Človek sebe in drugih ljudi ne dojema le kot pripadnike iste vrste, marveč kot bitja z veliko lastnostmi (Musek, 1997). Človek ima željo po spoznavanju samega sebe in spoznavanju osebnosti drugih ljudi. Osebnost posameznika pomembno vpliva na njegovo vedenje, doživljanje kot tudi na njegovo življenje (Musek, 1999). Osebnost je tista, ki vpliva na to, da so odzivi različnih posameznikov v istih situacijah različni, ter da se isti posamezniki podobno odzivajo v različnih situacijah (Musek, 2010).

Osebnost predstavlja relativno trajno celoto psihofizičnih lastnosti posameznika, po katerih se posameznik razlikuje od drugih (Musek, 2010). Osebnost je ta, po kateri se ljudje razlikujemo drug od drugega in vsak izmed nas ima svojo neponovljivo osebnost, t. i. osebnostno individualnost (Musek in Pečjak, 2001).

Osebnostnih lastnosti je mnogo, a med njimi obstajajo eklatantne razlike (npr. živahnost spada v drugo področje osebnosti kot poštenost). Zaradi lažjega pregleda osebnostnih lastnosti jih delimo v štiri večja področja osebnosti (Musek in Pečjak, 2001):

Temperament, ki zajema predvsem specifične načine in oblike vedenja ter čustvovanja posameznika, ki so značilne zanj (npr. živahnost, hladnokrvnost) (Musek in Pečjak, 2001). Skozi razvoj posameznika se ne spreminja in ima svoje biološke temelje (Bucik, 2003).

Značaj ali karakter se nanaša bolj na vsebino vedenja individuuma. V ospredju so tiste osebnostne lastnosti, ki so posamezniku pomembne z etičnega in moralnega vidika, ter so mnogokrat povezane s posameznikovo motivacijo in voljo. Značajske poteze so npr. skromnost, poštenost, hrabrost, vestnost, redoljubnost (Musek in Pečjak, 2001).

Sposobnosti zajemajo tiste lastnosti, ki imajo pomemben vpliv na posameznikove dosežke in njegovo učinkovitost, ter uspešnost reševanja miselnih in življenjskih ovir ter nalog. K temu področju lahko pridružimo tudi razne talente. Pod sposobnosti spadajo telesne sposobnosti (moč, telesne spretnosti) in duševne sposobnosti (zaznavne sposobnosti, npr. ostrina vida) ter umske sposobnosti (ustvarjalnost in inteligentnost). Sposobnosti so relativno močno dedno določene. (Musek in Pečjak, 2001).

Konstitucija ali telesna zgradba vključuje predvsem fizične oziroma telesne značilnosti osebe, kot je zunanji videz (npr. teža, drža, višina) in lastnosti posameznih delov telesa (Musek in Pečjak, 2001).

1.1.2 Teorije osebnosti

Skozi zgodovino raziskovanja osebnosti so raziskovalci poskušali raziskati in s teorijami podati svoja spoznanja o osebnosti, ter svoja spoznanja o osebnosti povezati v celovit in neprotisloven sistem (Musek, 2005). Tako je nastalo več različnih teorij, ki poskušajo razložiti človekovo osebnost (Feist in Feist, 2009).

1.1.2.1 Psihodinamske teorije osebnosti

Na osebnost posameznika imajo pomemben vpliv njegove (zavestne in nezavestne) želje, težnje, motivi in potrebe, ki vplivajo na posameznikov razvoj, ki poteka po določenih stopnjah (Musek, 2005). Po Sigmundu Freudu je osebnost sestavljena iz treh instanc: ono ali id, jaz ali ego in nadjaz ali superego. *Id* je osebnostna struktura, ki je prisotna že ob rojstvu. Je sebični del, ki želi zadovoljiti le svoje želje. *Id* se nahaja v našem nezavednem. Skozi proces otrokovega razvoja in interakcije z okoljem se začne nekje v drugem letu starosti razvijati druga osebnostna struktura, *ego*. Naloga *ego* je, da zadovolji potrebe *ida*, a z upoštevanjem realnosti, saj so impulzi *ida* mnogokrat družbeno nesprejemljivi, zato jih mora *ego* zadržati v nezavednem. *Ego* tako prehaja med nezavednim in zavestnim. Okoli 5. leta starosti se razvije še tretja struktura, *nadjaz*, ki predstavlja predvsem moralne zahteve, norme. Je ta, ki nam daje omejitve, kaj lahko in česa ne smemo storiti (Burger, 2010). Na podlagi tega je Freud razvil teorijo psihoseksualnega razvoja, saj je bil prepričan, da ima na to, kakšna bo osebnost v odraslosti, največji vpliv prvih pet oziroma šest let življenja. Osebnostni razvoj tako poteka skozi pet psihoseksualnih faz. Prva faza je *oralna faza*, ki je usmerjena na sesanje in grizenje. Sledi ji *analna faza* (od drugega leta starosti), ki se

osredotoča na funkcije izločanja. Za analno fazo sledi *falična faza* (od štirih do šest let), ko se energija usmeri k spolnim organom. Sledi ji *faza latence* in na koncu *genitalna faza*, ki predstavlja spolno in osebnostno zrelost posameznika (Burger, 2010).

Predstavnik psihodinamskih teorij osebnosti je tudi švicarski psihiater Carl Gustav Jung (Burger, 2010). Jung je verjel, da je naključno vedenje pri ljudeh posledica različnega načina uporabe njihovih miselnih sposobnosti. Človekovo delovanje vedno poteka na dveh ravneh: zavestnem in nezavednem, ki predstavljata človekovo psiho. Jung je ljudi na podlagi usmeritve psihične energije razdelil na introvertne (navznoter usmerjeni) in ekstrovertne (usmerjeni navzven). Psihična energija človeka je na razpolago štirim duševnim funkcijam: čutenju, mišljenju, intuiciji in čustvovanju. Te funkcije so človeku v pomoč pri odločanju in presojanju (Sreenidhi, Tay Chinyi, Shobha in Sudha, 2017). Ameriški psiholog Henry A. Murray je bil prepričan, da je vir človekovega vedenja in osebnosti, odraz notranjih silnic (potreb) in zunanjih silnic, ki oblikujejo in usmerjajo človekovo življenje (Musek, 1997).

1.1.2.2 Humanistične teorije osebnosti

Humanistična perspektiva osebnosti daje poudarek individualiziranim lastnostim optimalnega počutja in uporabi posameznikovega ustvarjalnega potenciala. Hkrati poudarjajo relacijske pogoje, ki pomagajo pri spodbujanju lastnosti, ki prispevajo k zdravemu razvoju posameznika. Humanistične razlage osebnosti temeljijo na izoliranih, statičnih elementih opazovanja vedenja (npr. količinsko določljivo) ali samokonceptu. Za pomoč pri razumevanju posameznika in njegovih izkušenj si pomagajo z intersubjektivnim, empatičnim pristopom v raziskovalni praksi (Bland in DeRobertis, 2019). Sodobna humanistična psihologija je »uskladitev« treh ontologij: eksistencialne psihologije, ki poudarja svobodo in odgovornost; transpersonalne psihologije, ki daje poudarek duhovnosti, transcendenci ter konstruktivistične psihologije, ki poudarja pomen kulture, politične zavesti (Schneider, 2015). Posameznika kot zdravo osebnost ne gledajo iz vidika odsotnosti patologije in doseganja »sreče«, temveč izpostavljajo zrelost, samostojnost, osebnostne odločitve, smisel, samozavedanje in zavedanje drugih, prilagodljivost posameznika ter svobodo posameznika, slednja daje posamezniku možnost izbire in hkrati tudi odgovornost. Humanistična perspektiva osebnosti poudarja pomen motivacije posameznika za nenehni napredek na višjo raven interaktivnega delovanja in njegovo zmogljivost za osebno rast in spremembe, ne glede na pretekle in prihodnje omejitve (Bland in DeRobertis, 2019).

Eden izmed najpomembnejših predstavnikov humanističnih teorij osebnosti je Abraham Maslow (Musek, 2003). Znan je po svoji teoriji motivacije in hierarhiji potreb. Po Maslowu si potrebe sledijo sledeče (od najnižjih proti najvišjim): fiziološke potrebe, potreba po varnosti, potreba po pripadnosti in ljubezni, potreba po spoštovanju in ugledu ter potreba po samoaktualizaciji. Maslow je trdil, da do pojava višjih potreb pride šele takrat, ko so zadovoljene nižje potrebe (Silton, Flannelly, Flannelly in Galek, 2011). Predstavnik humanističnih teorij osebnosti je tudi Carl Rogers, ki tako kot Maslow zagovarja samoaktualizacijo človeka. Po njegovem je človek v svoji osnovi dober in ga je potrebno sprejemati takšnega, kakršen je, brez postavljanja pogojev. Pravi, da mora človek okolje prilagajati samemu sebi. Zagovarja human pristop do človeka. Tudi Viktor Frankl je eden od predstavnikov humanističnih teorij osebnosti. Poudarjal je pomembnost volje po smislu, ki naj bi usmerjala človeka, da svoje bivanje vrednoti doživljajsko in duhovno (Musek, 1997).

1.1.2.3 Socialno kognitivne teorije osebnosti

Na oblikovanje človekove osebnosti vplivajo socio-kulturni dejavniki (Cervone, Shadel in Jencius, 2001). Socialni dejavniki vplivajo na način, da se posameznik z opazovanjem drugih, uči vedenja v okolju. V interakciji z drugimi ljudmi se posameznik uči strategij, veščin, prepričanj, pravil in stališč. Opazovanje drugih človeku pomaga pri ustrezni uporabi vedenja in pri poznavanju posledic vedenja (Schunk in Usher, 2012). Na oblikovanje osebnosti ima vpliv tudi kognicija. Človek, zato, da bi dosegel želeni cilj, presoja o medosebnem vplivu okolja, osebnih dejavnikih in posledicah svojega vedenja. Delni vpliv na to, s kakšnimi družbeno-kulturnimi situacijami v življenju se človek srečuje in kako jih dojema, imajo tudi osebni dejavniki posameznika (Cervone idr., 2001). Prepričanja, sheme, ki si jih človek ustvari, mu pomagajo usmerjati vedenje v smeri doseganja cilja in pri premagovanju neželenih posledic. Človek je dejaven v svojem okolju, saj spremlja in analizira dogajanja v okolju in se odziva nanje. Njegovo vedenje se opira na samozavedanje, samorefleksijo in samoregulacijo. Najbolj znan predstavnik socialno kognitivnih teorij osebnosti je Alfred Bandura, ki pravi, da je človekovo vedenje odvisno od treh vplivov: osebnih (npr. spoznanja, prepričanja, spretnosti), vedenjskih in družbeno-okoljskih dejavnikov. Ljudi obravnava kot samoorganizirajoče, proaktivne, samorefleksirajoče in samoregulirajoče in ne kot organizem, ki ga oblikujejo okoljske sile ali notranji impulzi. A. Bandura daje pomen introspekciji, mehanizmu, ki človeku omogoča opazovanje lastnih čustev, misli in hotenj. Lahko bi rekli, da je to zmožnost samoopazovanja (Nabi in Prestin, 2017).

1.1.2.4 Vedenjske teorije osebnosti

Zagovarjajo prepričanje, da se ljudje rodimo z omejenim vzorcem vedenja, ki ga skozi procese učenja, posnemanja in pogojevanja nadgradimo do zapletenejših vzorcev vedenja. Preko učenja in izkušenj naj bi se oblikovala človekova osebnost. Vemo, da sam proces učenja pri človeku poteka od rojstva in preko odziva (pozitiven ali negativen), ki ga posameznik dobi na svoje vedenje. Na podlagi odziva se to vedenje pri posamezniku utrdi ali zamre. Tista dejanja, ki naletijo na pozitiven odziv, sčasoma postanejo del posameznikovega vedenja. Se pravi, da je osebnost odvisna od učenja in vplivov okolja. Najbolj znana predstavnika vedenjskih teorij sta Burrhus Frederic Skinner in John B. Watson (Musek, 1997).

1.1.2.5 Biološke teorije osebnosti

Osebnost je rezultat genetskih in bioloških dejavnikov. Na drugi strani tudi delovanja možganskih struktur in procesov, ki potekajo in so povezani z njimi. V človeških možganskih sferah imajo prostor različne psihične in osebnostne funkcije (npr. humor, govor, domišljija, logika itd.) (Musek, 1997). Anatomske strukture, ki se nahajajo v možganih, prispevajo k osebnostnim lastnostim človeka. Vsak del možganov ima svojo funkcijo, npr. okcipitalni reženj je odgovoren za obdelavo vizualnih informacij. Poleg tega tudi določene fiziološke funkcije, kot je izločanje hormonov, vplivajo na človekovo osebnost, npr. hormon testosteron ima pomembno vlogo pri družabnosti, agresivnosti, spolnosti. S pomočjo podedovanih predispozicij in fizioloških procesov, lahko razlagamo individualne razlike v naši osebnosti (Funder, 2001). Za pomoč pri razumevanju osebnosti iz biološkega vidika raziskovalci uporabljajo eksperimentalne metode, slikanje možganov in molekularno genetiko (Khatibi in Khormmaei, 2016).

1.1.2.6 Fiziološko-nevrološki modeli osebnosti

Grayev model osebnosti

Ameriški fiziolog Jeffrey Alan Gray je predpostavljal, da so temeljne osebnostne razlike posledica delovanja dveh neodvisnih nevrofizioloških sistemov, ki nadzorujeta vedenje in čustva: »vedenjsko aktivacijski sistem« ali »nagrajevalni« (BAS) in »kaznovalni« ali »vedenjsko zavirajoči sistem« (BIS). BAS je sistem s pozitivno povratno informacijo, saj se aktivira z dražljaji, ki so povezani s kaznijo ali prenehanjem nagrade, da bi osebo usmeril k vedenju približevanja (Gray, 1993, v Franken, Muris in Georgieva, 2006). Ljudje, ki imajo močnejši BAS, so dovzetnejši za nagrade, zato je zanje značilna večja aktivnost, impulzivnost in imajo močnejšo motivacijo približevanja (Musek, 2010). BIS je sistem z negativno povratno informacijo, ki se odzove na pogojene neprijetne dražljaje in se odziva

na dražljaje kazni, pomanjkanje, nove dražljaje (Corr, 2004; Gray 1987, po García Becerra, 2010). Ljudje z močnejšim sistemom BIS, so bolj dovzetni za negativne izkušnje. Posamezniki, ki imajo močnejše izražen BIS, so bolj zadržani in introvertirani. Oba sistema, BIS in BAS se povezujeta z ekstravertnostjo, močan BIS tudi z nevroticizmom (Musek, 2010).

Zuckermanov model osebnosti

Model temelji na osebnostnih dimenzijah, ki imajo zasnovo v bioloških pokazateljih. Pristop Zuckermana in kolegov je temeljil na faktorski analizi več kot desetih lestvic osebnostnih dimenzij, ki bi lahko predstavljale temeljne dimenzije osebnosti ali značaja pri človeku in živalih (Zuckerman, Kuhlman in Camac, 1988, v Avsec, Kavčič in Petrič, 2017). Za izbor dimenzij so upoštevali naslednje kriterije, ki jim mora ustrezati osebnostna dimenzija (Zuckerman, 1992, v Avsec idr., 2017): biti mora vsaj delno dedna, identificirana pri različnih narodnostih, spolih in starosti, povezana z biološkimi indikatorji ter zaznavati podobne vedenjske lastnosti tudi pri živalih. Zuckermanov model osebnosti vsebuje pet dimenzij osebnosti (Avsec idr., 2017):

Aktivnost predstavlja aktivnost, vztrajnost in energično vedenje. Posamezniki z visoko izraženo aktivnostjo imajo radi težka in zahtevna dela, imajo aktivno življenje.

Družabnost predstavlja potrebo po druženju z drugimi ljudmi, saj ti posamezniki niso radi sami. Povezuje se z visoko ravniyo dopamina in testosterona.

Impulzivno iskanje čutnih spodbud predstavlja kombinacijo impulzivnosti in iskanja dražljajev. Radi imajo vedenja, ki jim predstavljajo tveganje in vznemirljivost, ter imajo potrebo po spremembah. Povezuje se z visoko ravniyo dopamina in nizko ravniyo serotonina in noradrenalina.

Agresivnost/sovražnost se povezuje z načinom izražanja jeze, sovražnosti, antisocialnega vedenja. Povezuje se s težavami nadzorovanja vzkipljivosti in nepotrpežljivostjo. Nasprotje tega predstavlja vedenje, ki je socialno zaželeno.

Nevroticizem predstavlja nagnjenost k čustveni vznemirjenosti, strahu, napetosti, težavam s samozaupanjem in občutljivosti na kritiko. Povezuje se z nizko ravniyo GABA in visoko ravniyo noradrenalina.

Cloningerjev biosocialni model

Model ima nevrobiološke temelje. Prvotni model je bil tridimenzionalen in je opisoval tri dimenzije temperamenta (iskanje novosti, izogibanje škodi in odvisnost od nagrajevanja), od katerih je bil vsak povezan z določenim sistemom nevrotansmitterjev. Kasneje je bil model revidiran in je dobil še četrto dimenzijo temperamenta (vztrajnost). Zraven teh štirih dimenzij temperamenta model vsebuje še tri dimenzije karakterja/značaja (samousmerjanje, kooperativnost in samopreseganje) (Cloninger, Svrakic in Przybeck, 1993, po Paris, 2005).

Cloningerjev model dimenzij osebnosti (Cloninger, Svrakic in Przybeck, 1993, po Paris, 2005):

-iskanje novosti se povezuje z delovanjem dopaminskega sistema (nizka raven). Značilne lastnosti so: impulzivnost, ekstravagantnost, nerednost.

-izogibanje škodi se povezuje z delovanjem serotoninskega sistema (visoka raven). Lastnosti, ki so značilne, so: pesimizem, plašnost, negotovost.

-odvisnost od nagrajevanja se povezuje z noradrenalinskim sistemom (nizka stopnja). Značilne lastnosti so: odvisnost, sentimentalnost.

-vztrajnost je interakcija med nevrotansmitterskimi sistemi. Lastnosti značilne za ljudi so: vztrajnost, odpornost na stres, ambicioznost.

Depuejev model osebnosti

Tudi Depuejev model temelji na tezah, ki imajo nevrobiološko osnovo. Pomembno vlogo pri oblikovanju osebnosti imajo nevrotansmitterski sistemi: serotonin, dopamin in noradrenalin (Depue in Collins, 1999, v Paris, 2005). Avtorja trdita, da mora dober nevrodimenzijski model osebnosti določiti naslednje: *vedenje in čustva*, ki so povezana z lastnostjo, *motivacijo*, na kateri temelji lastnost, *možganske strukture*, ki so vključene v motivacijski sistem, *nevrobiološke dejavnike*, ki sodelujejo pri delovanju sistema in *vire* posameznih razlik.

Depuejev model osebnosti (Depue in Collins, 1999) vsebuje tri dimenzije osebnosti (ekstravertnost, nevroticizem, kontroliranost). *Ekstravertnost* se povezuje z dopaminergičnim možganskim sistemom in ima vlogo pri spodbujanju motivacije. *Nevroticizem* se povezuje z noradrenergičnim možganskim sistemom. Pomembno vlogo ima pri strahu in negativnih afektih. *Kontroliranost* se povezuje s serotoninskim možganskim sistemom, ki ima vpliv tudi na dopaminergični sistem.

1.1.2.7 Dispozicijske ali strukturne teorije

Osebnost je struktura, ki je sestavljena iz več delov in interakcij med njimi. Ti deli ali enote so poimenovani kot osebnostne lastnosti, ki skupaj oblikujejo osebnostni tip. Pod strukturne teorije osebnosti uvrščamo *tipološke teorije osebnosti* (starejši raziskovalci) in *teorije osebnostnih potez* (novejši raziskovalci). Predstavniki tipoloških teorij osebnosti so: Hipokrat in Galen, Ernest Kretschmer in William H. Sheldon (Musek, 2005). Hipokrat je poskušal osebnost razložiti s pomočjo tipologije štirih temperamentov: sangvinik, kolerik, melanholik in flegmatik. Nemški psihiater Ernest Kretschmer je oblikoval svojo teorijo. Menil je, da lahko osebnost razloži na podlagi telesne konstitucije. Tako je ljudi na podlagi telesne zgradbe razvrstil v tri tipe: asteniki, pikniki in atleti. William H. Sheldon je poskušal osebnost ljudi razložiti na podlagi fizičnega izgleda. Ljudi je razvrstil na: *mezomorfne* (mišičasti in močni) in *ektomorfne* (visoki in suhi). Za mezomorfne posameznike je značilno, da so energični in asertivni. Ektomorfni posamezniki so introvertirani, umetniški in intelektualni (Kavirayani, 2018). Predstavniki teorij osebnostnih potez je Hans J. Eysenck, ki je osnoval tridimenzionalni model osebnosti. Model vsebuje naslednje dimenzije: ekstravertnost, nevroticizem in psihoticizem. Naslednji predstavnik je Raymond Cattell, ki je znan po svoji teoriji 16. latentnih dimenzijah osebnosti (Musek, 2010). V ta sklop teorij spadata tudi cirkumpleksni model (Wiggins, 1997) in petfaktorski model osebnosti (Goldberg, 1990; McCrae & Costa, 1998), ki ga bomo podrobneje predstavili v nadaljevanju (Musek, 2011).

1.1.2.8 Model osebnosti Hexaco

Avsec idr. (2017) pravijo, da je več leksičnih raziskav potrdilo obstoj, vsaj štirih dimenzij osebnosti (ekstravertnost, vestnost, nevroticizem, sprejemljivost) ali vseh petih. Nekateri avtorji (npr. Ashton in Lee, 2001, v Avsec idr., 2017) menijo, da ob pregledu teh leksičnih raziskav, lahko v vsaj sedmih jezikih – nemškem, francoskem, nizozemskem, italijanskem, madžarskem, poljskem in korejskem, govorimo o šestih faktorjih osebnosti. Model šestih faktorjev osebnosti so poimenovali Hexaco, ki izhaja iz grške predpone hexe (šest) in v angleščini predstavlja imena šestih faktorjev: H-honesty (iskrenost), E-emotionality (emocionalnost), X- extraversion (ekstravertnost), A-agreeableness (sprejemljivost), C-conscientiousness (vestnost), O-openness (odprtost). Modelu so tako dodali še šesto dimenzijo iskrenost, ki predstavlja: poštenost, iskrenost, zvestobo, odkritost, pravičnost. Drugi pol dimenzije predstavlja pohlepnost, domišljavost, hinavščino, zavajanje, prevarantnost (Ashton in Lee, 2008, v Avsec idr., 2017). Dimenzije osebnosti po modelu Hexaco, merimo z vprašalnikom HEXACO-PI-R (Lee in Ashton, 2006, v Avsec idr., 2017).

1.1.2.9 Pet faktorska struktura osebnosti

Model osebnosti Velikih pet (ekstravertnost, nevroticizem, vestnost, sprejemljivost, odprtost), že desetletja velja za enega najbolj priljubljenih in razširjenih modelov osebnosti (Feher in Vernon, 2020; Rammstedt, Goldberg in Borg, 2010). Model zajema širok obseg lastnosti, stališč in vedenj, ki so povezana z osebnostjo, ter je široko uporaben, saj služi kot pomembna podlaga za posploševanje osebnostnih lastnosti v medkulturnih okoljih (Krueger in Eaton, 2010). Model velikih pet je dober pri opisovanju osebnosti in interpretaciji osebnosti, ter koristen pri opisovanju razlik med posamezniki in skupinami (Abood, 2019).

Model petfaktorske strukture osebnosti in petfaktorska teorija osebnosti izhajata iz leksičnega pristopa raziskovanja osebnosti (Laher, 2013). Začetnik leksičnega pristopa je bil Francis Galton, ki je menil, da so razlike v karakterjih ljudi, zakoreninjene v jeziku (Musek, 2010). Študije leksičnega pristopa so osebnost preučevale s pomočjo analize besed (pridevnikov), ki opisujejo osebnostne lastnosti (npr. Allport in Odbert, 1936) (Soto, Kronauer in Liang, 2016). Allport in Odberta (1936) sta v angleškem slovarju poiskala besede, ki opisujejo osebnostne lastnosti in jih razdelila na štiri kategorije osebnostnih opisov. Nato je leta 1943 Cattell s pomočjo gradiva Allporta in Odbetove, ter uporabe empiričnih tehnik, prišel do 16 primarnih faktorjev osebnosti. S pomočjo Catellovega gradiva so nato Fiske leta 1949, Normana v letih 1963 in 1967, Borgotta leta 1964 ter Digman in Takemoto-Chock leta 1981, z raziskovanjem prišli do ugotovitev, ki so kazale na obstoj petih nadrejenih faktorjev osebnosti (Laher, 2013). Petfaktorsko strukturo osebnosti so podprle tudi številne študije, ki so bile pozneje opravljene (Avsec, idr., 2017).

Vidimo lahko, da so različni raziskovalci prišli do podobnih rezultatov o petih faktorjih osebnosti. Razlike se pojavljajo le v poimenovanjih posameznega faktorja. Čeprav raziskovalci uporabljajo različna imena za dimenzije osebnosti, se najpogosteje uporabljeni izrazi za poimenovanje dimenzij osebnosti: nevroticizem, odprtost, ekstravertnost, vestnost in sprejemljivost (Burger, 2010). Prevladujoča modela sta petfaktorski model osebnosti (ang. Five Factor Model), katerega utemeljitelja sta McCrae in Costa (1985) in model velikih pet (ang. Big Five), ki ga je utemeljil Goldberg (1990) (Avsec, idr., 2017).

Tako se je v zadnjih desetletjih v psihologiji osebnosti začel uveljavljati petfaktorski model osebnosti, ki izhaja iz leksičnega in implicitnega načina preučevanja osebnosti (Musek, 2010). Po modelu velikih pet osebnost tako sestavlja pet velikih dimenzij ali pet robustnih faktorjev, ki jih od Goldenberga (1981) naprej poimenujejo kot »pet velikih« (Musek, 2010):

Nevroticizem (ang. *neuroticism*), ki ga imenujemo tudi čustvena stabilnost (Avsec idr., 2017), predstavlja lastnost, ki ima moč voditi življenje posameznika, predvsem na način vpliva na odnos z drugimi (Burger, 2010). Predstavlja stopnjo nagnjenosti posameznika k doživljanju negativnih čustev in razpoloženja (Soto idr., 2016). Posamezniki, ki imajo visoko izražen nevticizem, poročajo o zaskrbljenosti, samopomilovanju, negotovosti (Burger, 2010), tesnobi, sovražnosti, pretirani samokritičnosti, ranljivosti in depresivnosti (Musek, 2010), nestrpnosti, impulzivnosti, razdražljivosti (Bucik, 1998). Posamezniki z nizko izraženim nevticizmom so čustveno stabilni, zaupajo vase, niso tako ranljivi (Avsec idr., 2017) ostajajo mirni in optimistični, tudi v težkih razmerah in lažje uravnavajo svoja čustva (Soto idr., 2016).

Ekstravertnost (ang. *extraversion*) opisuje razlike v ravni energičnosti med posamezniki v interakciji s fizičnim in socialnim okoljem (John, Naumann in Soto, 2008, po Avsec idr., 2017). Posamezniki z visoko izraženo ekstravertnostjo so opisani kot družabni, naklonjeni (Burger, 2010), energični, dominantni, aktivni, zgovorni (Bucik, 1998). Poskušajo razumeti in razložiti vidike zunanjega sveta. So logiki in živijo po pravilih, so praktični in objektivni. Načeloma ustrezajo zunanjim standardom. So družabni, spoštujejo tradicijo in avtoriteto. Zanima jih zaznavanje in doživljanje zunanjega sveta in iščejo nove možnosti v zunanjem svetu. Medtem ko je za posameznike, pri katerih ekstravertnost ni tako izražena (imenujemo jih *introvertirani* posamezniki) značilno, da so radi tiho, mirnejši, manj družabni oziroma so radi sami, podredljivi, manj energični (Burger, 2010) ter svoje misli in občutke raje zadržijo zase (Soto idr., 2016). Nagnjeni so k razumevanju lastnega sebe, so trmasti in imajo močno potrebo po zasebnosti. Prav tako težijo k intelektualnemu in so nekonformistični, bolj preiščljivi in občutljivejši. Zanima jih zaznavanje in doživljanje lastnega notranjega jaza. Navadno so pasivni, umetniški in iščejo nove možnosti v samem sebi (De Raad, 2000).

Odprtost za izkušnje (ang. *openness*) se nanaša na splošno globino in širino posameznikovega intelektualnega, umetniškega in izkustvenega življenja. Pomembni vidiki odprtosti so estetska občutljivost, domišljija in intelekt (Soto idr., 2016). Posamezniki, pri katerih je visoko izražena odprtost za izkušnje, so opisani kot domišljijski, neodvisni (Burger, 2010), imajo čut za estetiko, globoko doživljajo (Musek, 2010), odprti so za intelektualnost, izkušnje, odprti do drugačnosti (Bucik, 1998). Za posameznike, ki imajo nizko izraženo odprtost, je značilno, da imajo odpor do drugačnosti, so ozkogledni, nimajo velikega zanimanja za nove izkušnje in stvari ter so omejeni na interesnih področjih (Bucik, 1998).

Sprejemljivost (ang. *agreeableness*) se nanaša na razlike v motivaciji posameznikov za učinkovito sodelovanje z drugimi (Avsec idr., 2017). Predstavlja pomemben vidik družbenega vedenja, predvsem se nanaša na to, kako se vedemo do drugih in v vzdrževanju

prijetnih in harmoničnih medosebnih odnosov (Soto idr., 2016). Posamezniki, pri katerih je visoko izražena sprejemljivost, so opisani kot zaupljivi, skromni, prilagodljivi, odkriti, altruistični in blagi (Musek, 2010). Posamezniki, ki imajo nizko izraženo sprejemljivost, tvorijo slabše odnose z drugimi, pogosto druge krivijo za napake, niso tako pripravljeni priskočiti na pomoč, ter se bolj jezijo na druge (Avsec idr., 2017).

Vestnost (ang. *conscientiousness*) se nanaša na lastnosti, ki se povezujejo s socialno predpisanim vedenjskim in spoznavnim nadzorom, ki ga ima posameznik sam nad sabo (npr. previdnost, odgovornost, redoljubnost) (Avsec idr., 2017). Posamezniki, ki imajo visoko izraženo vestnost, so disciplinirani, previdni, organizirani (Burger, 2010), imajo čut dolžnosti, so kompetentni, odločni, samodisciplinirani in storilni (Musek, 2010). Posamezniki z nizko ravno vestnosti so opisani kot nenatančni, manj preudarni, manj vztrajni in manj urejeni (Bucik, 1998).

1.1.2.10 Dva faktorja in generalni faktor osebnosti

Pet faktorjev osebnosti naj bi predstavljalo najsplošnejšo raven hierarhije osebnostnih lastnosti, ki naj bi bile med seboj neodvisne. Vendar so rezultati študij (npr. McCrae in Costa, 2003; Digman, 1997, v Ciecuch in Strus, 2017) pokazale, da pet osebnostnih lastnosti ni popolnoma neodvisnih, temveč med njimi obstajajo povezave, kar je vodilo do razmišljanja, da mogoče obstajajo še superfaktorji, dva ali celo samo eden.

Model dveh faktorjev osebnosti je model strukture osebnosti, ki je bil odkrit s faktorjsko analizo osebnostnih lastnosti, pri čemer sta se pojavila dva faktorja/metalastnosti (Saucier idr., 2014). Model dveh velikih je bil razvit med raziskovanjem osebnostnih lastnosti velikih pet (Goldber 1990; McCrae in Costa, 2003, v Ciecuch in Strus, 2017). Model lahko obravnavamo kot nadaljevanje in razširitev modela velikih pet (DeYoung, 2015) ali kot korak naprej »od tradicije velikih pet«, ki odpira nove možnosti za opis osebnostne strukture (Strus in Ciecuch, 2017).

Dva velika faktorja imata različna poimenovanja, odvisno od avtorja. Digman (1997, v Ciecuch in Strus, 2017) je faktorja poimenoval kot *alfa* in *beta* faktor. Alfa faktor se povezuje z dimenzijo prijetnost, vestnost in nevroticizem. Beta faktor se povezuje z dimenzijo odprtost in nevroticizem. DeYoung (2001, v Ciecuch in Strus, 2017) je nad faktorja poimenoval nekoliko drugače. Alfa faktor je poimenoval kot *stabilnost* in beta faktor kot *plastičnost*. Poimenoval ju je na podlagi psihološkega pomena, ki ga imata nadfaktorja. Po njegovem mnenju naj bi alfa faktor zajemal socialno zaželeno, nasproti socialno nezaželenim vidikom socialnega razvoja osebnosti (proces socializacije). Faktor beta je široka dimenzija, ki temelji na procesu osebnostne rasti nasproti osebnostnemu

omejevanju. Iz tega sklepajo, da sta dva velika faktorja produkt socializacije in osebnostne rasti (Musek, 2011).

Dva velika faktorja so poimenovali tudi kot *družbena samoregulacija* in *dinamičnost* (Saucier idr., 2014). Na dva velika faktorja ne moremo gledati kot izpeljana nadfaktorja iz petih velikih faktorjev osebnosti, saj tudi dva faktorja osebnosti lahko razdelimo na dve, tri ali pet lastnosti. Glede na njegovo študijo (Saucier idr., 2014), ki je bila narejena v devetih različnih evropskih, azijskih in afriških jezikih, je pokazala, da pod faktor družbene samoregulacije spadajo nekatere naslednje lastnosti: marljiv, dober, pošten, velikodušen, poslušen, sebičen in pod faktor dinamičnost: drzen, pogumen, sramežljiv, plašen, aktiven in živahen. Ti pridevniki so se ponavljali v petih od sedmih jezikov. Faktor *družbena samoregulacija* vključuje lastnosti, povezane s socializacijo, solidarnostjo, spoštovanjem, moralnimi pravili, kar zadeva moralo, spoštovanje drugih in avtoritete ter socialno ustreznost. Prav tako se povezuje tudi z družbenimi normami, ki so standardi, za vedenje posameznika. Faktor *dinamičnost* vključuje lastnosti, ki se nanašajo na samozavest, živahnost, samoizražanje in večšine, ki so potrebne pri soočanju s socialnimi situacijami (Saucier idr., 2014).

Tako kot je razmišljanje o povezanosti petih faktorjev osebnosti vodilo do odkritja dveh superfaktorjev, je tudi odkrivanje povezanosti med dvema superfaktorjema, nakazovalo na obstoj enega faktorja t. i. generalni faktor osebnosti (GFO) (Cieciuch in Strus, 2017). GFO je tako zasedel sam vrh, hierarhične strukture osebnosti. Razumljen je bil kot temeljna dispozicija, ki zajema najbolj splošne, nekognitivne dimenzije osebnosti (Rushton in Irwing, 2011). Pozitivni pol generalnega faktorja osebnosti se povezuje z optimalno konfiguracijo vseh funkcionalnih vidikov osebnosti, medtem ko se negativni pol generalnega faktorja povezuje s splošno nagnjenostjo k osebnostnim motnjam in drugim psihopatologijam (Rushton in Irwing, 2011). GFO si lahko predstavljamo kot bipolarni konstrukt, ki se na eni strani povezuje s čustveno stabilnostjo, vestnostjo, ekstravertnostjo, prijetnostjo in odprtostjo, nasproti drugi strani, kjer so nevroticizem, nevestnost, neprijetnost, zaprtost in introvertnost (Musek, 2010). Zdi se, da je Generalni faktor osebnosti tudi splošni dejavnik duševnega zdravja, zadovoljstva v življenju, počutja in samoevalvacije (Musek, 2007). Generalni faktor osebnosti naj bi imel tudi biološko zasnovo, in sicer v temperamentu, nevropsihološkem, genskem in evolucijskem smislu (Musek, 2007; Rushton in Irwing, 2011). Študije so potrdile, da se generalni faktor osebnosti povezuje z višjo uspešnostjo posameznikov na preizkusih socialnih spretnosti (Dunkel, Summerville, Yockey, Reeve, Stolmeier in Kesslerling, 2014). Prav tako se kaže povezanost z družbeno učinkovitostjo in čustveno inteligentnostjo (van der Linden, Dunkel in Petrides, 2016). Koncept generalnega faktorja ima tudi kritike, ki dvomijo o njegovem obstoju (Chang, Connelly, Geeza, 2012; Revelle in Wilt, 2013), saj naj bi šlo za metodološki dejavnik, ki izhaja iz pristranskosti družbene zaželenosti.

1.2 ČUSTVA IN ČUSTVENA INTELIGENTNOST

Čustva imajo pomembno vlogo v našem življenju, saj nam služijo za preživetje, v pomoč so nam pri komunikaciji in odnosih. Pravzaprav imajo vpliv na vsa področja našega življenja (Anghel, 2016). Čustvena ali emocionalna inteligentnost je sposobnost prepoznavanja, ocenjevanja, nadzorovanja in upravljanja z lastnimi čustvi in čustvi drugih ljudi (Abi in Jijo, 2012). Posamezniki z višjo čustveno inteligentnostjo so uspešnejši na mnogih področjih svojega življenja, npr. v medosebnih odnosih in službi. Prav tako so tudi bolj zadovoljni s svojim življenjem, ter imajo nadzor nad svojimi mislimi in čutenjem (Goleman, 1998).

1.2.1 Čustva

Vsak posameznik se drugače odziva na situacije, ki ga obdajajo. Človek stvari, ki ga obdajajo, doživlja skozi opazovanje, mišljenje, občutke in čustva (Musek in Pečjak, 2001). Naše zavestno in nezavedno čustveno življenje deluje kot filter med notranjim in zunanjim svetom (Anghel, 2016).

Čustva so duševni procesi, ki odražajo vrednostni odnos do ljudi, dogodkov, predmetov in čutimo tudi privlačnost ali neprilagodljivost do nekoga ali nečesa (Musek in Pečjak, 2001). Predstavljajo naš osebni odgovor na situacije in izkušnje. Čustva so ta, ki nas opozarjajo in preusmerjajo našo pozornost, s tem nas pošljejo v akcijo. V tistem trenutku se v nas odvije cela organizacija različnih bioloških odzivov (npr. ton glasu, napetost mišic), katere pripomorejo k položaju za najoptimalnejši odziv na situacijo (Papalia, Olds in Feldman, 2003).

Čustva predstavljajo pomemben človeški vir, saj imajo vpliv na vsa področja našega življenja (Anghel, 2016). Pomagajo nam pri preživetju in soočanju s situacijami v življenju, pri strukturiranju osebnosti, komunikaciji, pri odločitvah in vplivajo na naš odnos do objektov in subjektov (Anghel, 2016). Prav tako nas usmerjajo in motivirajo, ter so nam v pomoč pri prilagajanju. Človek brez čustev bi bil kot robot (Musek in Pečjak, 2001).

Čustva so tudi učitelji, saj se preko njih posameznik uči o samem sebi, dobi informacije o njegovem razmišljanju in pogledu na stvari, ter življenju samem. Ko človek postane pozoren na čustva in se jim posveti, so čustva tista, ki lahko pomagajo pri učenju o stvareh v lastnem življenju, saj skozi čutenje dajejo možnost, da človek spremeni stvari, ki mu niso všeč, ter posledično lahko vplivamo na svojo prihodnost (Wilks, 2009).

1.2.2 Čustvena inteligentnost

Izraz čustvena inteligentnost je bil prvič uporabljen leta 1990 s strani psihologa Petra Saloveya (Shapiro, 1999). V devetdesetih letih je čustvena inteligentnost bila zanimiv predmet preučevanja in po Golemanovi objavi njegove uspešnice *Čustvena inteligentnost* leta 1995, se je zanimanje še povečalo. Njegova objava je pokazala na pomembnost razumevanja, izražanja in uravnavanja čustev ter socialnih spretnosti posameznika (Košir in Pečjak, 2008).

Nekoč je veljalo prepričanje, da stopnja inteligenčnega kvocienta (IQ) določa uspešnost posameznika v življenju, a so prišli do spoznanja, da ni tako, saj posamezniki z visokim IQ niso vedno dobri tudi v vodenju svojega življenja (Goleman 1998). Družbene in čustvene veščine so pomembne za uspeh v življenju, saj naj bi visoka stopnja čustvene inteligentnosti bila pomembnejša za uspeh v življenju kot visok IQ (Shapiro, 1999).

Goleman (2001) je čustveno inteligentnost opisal kot posameznikovo sposobnost, ki se nanaša na to, da posameznik prepozna svoja lastna čustva in čustva drugih, ter se je sposoben motivirati in obvladovati svoja čustva v odnosu z drugimi posamezniki.

Salovey in Mayer sta čustveno inteligentnost definirala kot »sposobnost prepoznavanja čustev, njihovega ocenjevanja in generiranja v mišljenju, razumevanja čustev in čustvenega znanja ter sposobnost razmišljajočega upravljanja s čustvi, ki omogoča posameznikovo čustveno in intelektualno rast.« (Wharam, 2012, str. 21-22).

Vsak posameznik se rodi z neko mero prirojene zmožnosti za uravnavanje čustvenih stanj. Med procesom odraščanja se lahko le-ta stopnja prirojene čustvene sposobnosti pri posamezniku še bolj razvija ali ne. Ali bo ta nivo pri posamezniku višji ali nižji, je odvisno od izkušenj, predvsem izkušenj čustvene narave, ki jih posameznik doživi skozi življenje. Ravno vpliv čustvenih izkušenj naj bi se pozneje v odraslosti odražal v stopnji čustvene inteligentnosti posameznika (Wharam, 2012).

Čustveni razvoj pri človeku poteka od rojstva naprej, saj se otrok takrat začne učiti prepoznavanja enostavnih emocionalnih izrazov na obrazih svojih staršev in drugih ljudi. Prav tako svoja čustva izražajo tudi glede na stanje (npr. jokajo) (Zupančič, 2004). V nadaljnjem procesu čustvenega razvoja se začne vedno boljše razumevanje lastnih čustev in čustev drugih, kot tudi sposobnost prepoznavanja ne le osnovnih čustev, temveč tudi kompleksnejših čustev. Nauči se analizirati lastna in tuja čustva ter uravnavanja čustev (Mayer in Salovey, 1997).

Wharam (2012) pravi, da nam razvijanje čustvenih sposobnosti pripomore k boljšemu vedenju, sposobnostim učenja, komunikaciji, sodelovanju, izboljšanju zdravja, morali, zmanjšanju stresa in storilnosti. Avtor Goleman (1998) pravi, da so ljudje, ki svoja čustva in čustva drugih prepoznajo, jih znajo nadzorovati, so v prednosti na mnogih področjih življenja (npr. uspehu, intimni odnosih) pred tistimi posamezniki, ki tega ne znajo. Prav tako dodaja, da so posamezniki, ki imajo čustvene sposobnosti bolje razvite, s svojim življenjem bolj zadovoljni in produktivnejši, imajo nadzor nad svojimi mislimi in čutenjem (Goleman, 1998). Wharam (2012) še dodaja, da so takšni ljudje prilagodljivejši na spremembe, bolj optimistični in samodisciplinirani.

Med spoloma sicer ni bistvene razlike v stopnji čustvene inteligentnosti. Nekateri posamezniki so boljši v empatiji, medtem ko drugi v obvladovanju svojih občutkov. Ženske naj bi bile v primerjavi z moškimi boljše v zavedanju lastnih čustev, empatiji in spretnejše v odnosih. Moški so v primerjavi z ženskami boljši v obvladovanju stresa, bolj optimističnosti in bolj zaupajo vase ter so prilagodljivejši (Goleman, 1998). Goleman (2001) še dodaja, da so moški, ki imajo višjo stopnjo čustvene inteligentnosti, bolj družabni, sočutni, prevzemajo odgovornost in so zadovoljni s sabo in drugimi. Ženske z višjo stopnjo čustvene inteligentnosti so bolj samozavestne, svoja čustva izražajo na primeren način, so družabnejše in spontanejšje ter dobro prenašajo stres.

Anghel (2016) je v svoji raziskavi prišla do ugotovitev, da obstajajo razlike med moškimi in ženskami v balansiranju lastnih čustev in čustev drugih. Prav tako je prišla do ugotovitve, da so ženske v primerjavi z moškimi boljše v prepoznavanju čustev, v uporabi besed pri opisovanju čustev in razlikovanju med njimi, v zaznavanju fizioloških sprememb posameznega čustva in empatiji.

1.2.3 Modeli čustvene inteligentnosti

Modele čustvene inteligentnosti lahko razdelimo v dve skupini. V prvo skupino uvrščamo modele, ki čustveno inteligentnost razlagajo kot skupek kognitivnih spretnosti in čustveno prilagoditvenih značilnosti. Model, ki spada v to skupino, je Mayer in Salovey model čustvene inteligentnosti. Predstavnika druge skupne sta Golemanov model čustvene inteligentnosti in Bar-On model čustvene inteligentnosti, ki čustveno inteligentnost poimenujeta kot kognitivno oziroma duševno sposobnost (Pečjak in Avsec, 2003).

1.2.3.1. Salovey in Mayer model čustvene inteligentnosti

Salovey in Mayer (1990, po Košir in Pečjak, 2008) sta svoj prvi model čustvene inteligentnosti definirala s tremi prilagoditvenimi (adaptivnimi) sposobnostmi: *oceniti lastna čustva in čustva drugih ter izražanje svojih čustev, kontroliranje čustev, uporaba čustev za reševanje situacij in odločanju.*

Nato sta pozneje leta 1997 model revidirala in so iz treh področij, nastala štiri področja (Košir in Pečjak, 2008; Salovey in Mayer, 1997):

- zaznavanje, ocenjevanje in izražanje čustev,
- čustveno spodbujeno mišljenje,
- razumevanje in analiziranje čustev ter uporaba čustvenega znanja,
- reflektivno uravnavanje čustev za spodbujanje čustvene in intelektualne rasti.

Njun model čustvene inteligentnosti je razdeljen na dve osi. Vertikalna os modela predstavlja štiri področja, ki predstavljajo kompleksnost psiholoških procesov. Od spodaj navzgor si sledijo od najbolj osnovnih (temeljnih) psiholoških procesov proti višjim bolj kompleksnim psihološkim procesom. Vsako izmed teh štirih področij vsebuje štiri tipične sposobnosti. Na levi strani modela so predstavljene sposobnosti, ki se razvijejo zgodaj v življenju posameznika, desno pa tiste, ki se razvijejo pri posamezniku pozneje v razvoju (Mayer in Salovey, 1997):

Prva in temeljna stopnja, *zaznavanje, ocenjevanje in izražanje čustev*, se nanaša na posameznikovo sposobnost prepoznavanja čustev. Prepoznavanja čustev se učimo od rojstva naprej. Samo prepoznavanje čustev ni omejeno le na prepoznavanje lastnih čustev, temveč tudi na sposobnost prepoznavanja čustev drugih ljudi kot tudi živih bitij in neživih stvari (npr. otroci občutijo čustva do živali, risanih junakov). Navezuje se tudi na posameznikovo sposobnost ocenitve čustev in sposobnost za izražanje in manifestacijo lastnih čustev in potreb, ki se ob tem pojavijo. Vse to pripomore tudi, da je oseba občutljivejša na prepoznavo čustev, ki so lažnega ali manipulativnega značaja.

Naslednja stopnja, *čustveno spodbujeno mišljenje* predstavlja sposobnost osebe za opisovanje čustvenih dogodkov, ki osebi pomagajo pri miselnem procesiranju. Čustva nam služijo kot sistem, ki nas opozarja. Z opozarjanjem usmerja pozornost na pomembne spremembe v nas in okolju, že od rojstva naprej (npr. otrok joka, ko je lačen ali mu je mrzlo). Čustva in um sta v interakciji in tako imamo t. i. »čustveno gledališče uma«. V tem območju poteka obdelava čustev. Vse od ustvarjanja, občutenja, proučevanja čustev, da bi pripomogla k boljšemu razumevanju in s tem tudi k lažjemu odločanju (npr. za službo).

Tretja stopnja, *razumevanje in analiziranje čustev ter uporaba čustvenega znanja* predstavlja sposobnost posameznika za razumevanje čustev, analiziranje in uporabo čustvenega znanja. Oseba mora najprej čustvo prepoznati, da ga lahko poimenuje. V razvoju se najprej pojavi sposobnost prepoznave emocij, razvrščanje, in ustvarjanje sklepov o povezavah med čustvi in besedami. Kasneje v razvoju se pojavi tudi sposobnost prepoznave kompleksnejših čustev in občutenje nasprotujočih si čustev v isti situaciji (npr. sovraštvo-ljubezen).

Četrta in najvišja stopnja, *reflektivno uravnavanje čustev za spodbujanje čustvene in intelektualne rasti*, se nanaša na posameznikovo zavestno regulacijo čustev, kar bi pripomoglo k njegovi čustveni in intelektualni rasti. Predstavlja posameznikovo sposobnost za odprtost na občutke, čustva. Na sposobnost dovoliti si občutiti čustva, jih sprejeti, ne glede na to, ali so prijetna ali neprijetna za osebo. Če si je oseba pripravljena dovoliti občutiti čustva, se lahko iz njih tudi kaj nauči. Prav tako se nanaša tudi na posameznikovo sposobnost mirnega in primerne pogovora o situacijah in čustvih ter čustva razume brez pretiravanja ali zmanjševanja njihove pomembnosti.

1.3 PARTNERSKI ODNOS IN ZADOVOLJSTVO V PARTNERSKEM ODNOSU

Partnerski odnos predstavlja odnos med dvema posameznikoma, ki si izkazujeta naklonjenost in ljubezen drug do drugega, sta si v oporo in pomoč. Partnerski odnos predstavlja enega izmed najpomembnejših medosebnih odnosov, ki jih ljudje tvorimo v svojem življenju (Musek, 2010). Pomembno področje raziskovanja partnerskih odnosov je tudi raziskovanje zadovoljstva v partnerskem odnosu. Dejavnikov, ki vplivajo na zadovoljstvo v partnerskem odnosu, je mnogo: poklic, ekonomski dejavniki, vera, število otrok, starost partnerjev itd. (Gerlach, Driebe in Reinhard, 2018). V nadaljevanju si bomo podrobneje pogledali vpliv dveh dejavnikov na zadovoljstvo v partnerskem odnosu, in sicer povezanost čustvene inteligentnosti in osebnostnih lastnosti partnerjev z zadovoljstvom v partnerskem odnosu.

1.3.1 Partnerski odnos

Človek si težko predstavlja življenje brez medosebnih odnosov, predvsem brez partnerskega odnosa in družinskega življenja ter vrednot, ki se z njim povezujejo (Musek, 2010). V človeku je prisotno hrepenenje po delitvi svojega življenja z nekom drugim (Gostečnik, 2007). Partnerski odnos je eden izmed najpomembnejših odnosov, ki jih ljudje gradimo v življenju (Musek, 2010).

Partnerski odnos je pristen odnos med dvema posameznikoma (Carter - Scott, 2006). V partnerskem odnosu smo odkriti v svojem čutenju, prepričanju, da se bo partner odzval na naše občutke (Bašič Jančar, 2019). Da se partnerski odnos sploh lahko razvije in oblikuje, je najprej potrebna medosebna privlačnost (Musek, 2010). Medosebna privlačnost nam pomaga, da lahko drugo osebo vidimo v pozitivni luči in močna medosebna privlačnost lahko vodi v zaljubljenost (Musek, 2010). Da bi se dva posameznika lahko zblížala, potrebujeta čas, da se lahko spoznavata (Rijavec-Miljković, 2002).

V stanju zaljubljenosti partnerja drug drugega ne dojemata takšnega, kot je, marveč je njuna podoba o partnerju popačena. Partnerja dojemata drug drugega kot idealizirana (Milivojević, 2011). Zaljubljenost se vedno ne konča z ljubeznijo, saj ko zaljubljenost mine, se slika o partnerju spremeni (Varanelli, 2013). Sprememba nastopi, saj strategije in obrambni mehanizmi, ki so služili za idealiziranje partnerja, začnejo izgubljati na svoji učinkovitosti. V tem trenutku prihaja do odločitve, ali bo odnos propadel ali se naprej razvijal (Varanelli, 2013).

Ko se dva posameznika začneta zblíževati, tudi njun odnos začne iz neosebnega, postajati vedno bolj oseben (Ule, 2009). Prisotnost ljubezni je nujen element uspešnega odnosa. Ljubezen predstavlja kombinacijo čustev, vedenj in spoznanj, ki igrajo pomembno vlogo v intimnih odnosih (Kochar in Sharma, 2015). Ljubezen ljudje doživljamo kot enkratno in neponovljivo. Ljubezen nas veže na drugo osebo (Bašič Jančar, 2019). Peck (2006) pravi, da je pomembno, da zna posameznik najprej ljubiti in sprejemati sebe, saj je šele takrat pripravljen na grajenje odnosa z drugim.

Partnerja si lahko ljubezen izkazujeta besedno ali nebesedno (Varanelli, 2013). Za partnerski odnos je pomembno izkazovanje pripadnosti, skrb za drugega in bližina med posameznikoma. Partnerja si želita medsebojnega dotika, skrbi drug za drugega, razvajanja, medosebnega zaupanja, ter razkrivanja drug drugemu (Rijavec in Miljković, 2002). Intimnost je pomembna za partnerski odnos. Predstavlja težnjo po medsebojni povezanosti, bližini partnerja, toplini in odkritosti, komunikaciji, podpori, skrbi in razumevanju partnerja (Musek, 2010). Del intimnosti med partnerjema predstavlja tudi spolnost, ki je pomembna v partnerskem odnosu (Gostečnik, 2005). A vsak partnerski odnos se sooča z vzponi in padci (Jerebic in Jerebic, 2017).

1.3.2 Zadovoljstvo v partnerskem odnosu

Ena izmed najpomembnejših determinant duševnega zdravja, čustvene stabilnosti in uspešnega zakona, je zadovoljstvo s partnerskim odnosom, kar pomeni, da sta oba partnerja v večini primerov zadovoljna drug z drugim v njuni zvezi (Graham idr., 2011). Zadovoljstvo

v partnerskem odnosu je verjetno najbolj razširjena spremenljivka pri preučevanju partnerskih odnosov (Graham, Diebels in Barnow, 2011; Gerlach idr., 2018). Na zadovoljstvo v partnerskem odnosu vpliva več dejavnikov, kot so: starost partnerjev, dolžina odnosa, poklic, število otrok, ekonomski dejavniki, versko prepričanje (Graham idr., 2011), (ne)realna pričakovanja o zakonu (Rijavec in Miljković, 2002) kot tudi osebnostne lastnosti partnerjev in čustvena inteligentnost partnerjev.

1.3.2.1 Osebnostne lastnosti in zadovoljstvo v partnerskem odnosu

Za problematično osebnostno dimenzijo za partnerski odnos se je izkazal nevroticizem. Posamezniki, ki imajo višjo stopnjo nevroticizma, pogosteje poročajo o nezadovoljstvu z odnosom in o razvezi (Shiota in Levenson, 2007). Tudi v raziskavi Schaffhuser, Allemand in Martin (2014) se je izkazalo, da se nevroticizem negativno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Pomembno in negativno povezanost med nevroticizmom in zadovoljstvom v partnerskem odnosu sta v svoji raziskavi potrdila tudi Javanmard in Garegozl (2013). Po drugi strani med ostalimi štirimi dimenzijami osebnosti in zadovoljstvom v partnerskem odnosu v njihovi raziskavi ni bilo statistično pomembnih povezav.

Negativno povezanost med dimenzijo nevroticizem in zakonskim zadovoljstvom so v svoji raziskavi potrdili tudi Amiri, Farhoodi, Abdolvand in Bidakhavid (2011). Dimenzija prijetnost, dimenzija vestnost, dimenzija odprtost in dimenzija ekstravertnost so se pozitivno povezovali z zadovoljstvom s partnerskim odnosom. Tudi Watson in Humrichous (2006) sta v svoji raziskavi prišla do ugotovitve, da so posamezniki z nižjo stopnjo odprtosti, vestnostjo in prijetnostjo, manj zadovoljni v prvih dveh letih zakona. Sayehmiri, Kareem, Abdi, Dalvand in Gheshlagh (2020) pravijo, da posamezniki, ki imajo visok nevroticizem, doživljajo nižjo stopnjo zakonskega zadovoljstva ter, da so posamezniki z visoko vestnostjo bolj zadovoljni s svojim zakonskim življenjem.

Malouff, Thorsteinsson, Schutte, Bhullar in Rooke (2009) so z meta analizo, ki je vključevala 19 vzorcev (N= 3848) heteroseksualnih parov, prišli do ugotovitev, da se štirje od petih faktorjev modela osebnosti povezujejo s stopnjo zadovoljstva s partnerskim odnosom. Ugotovili so, da so to nizek nevroticizem, visoka sprejemljivost, visoka vestnost in visoka ekstravertnost. Prav tako so prišli do ugotovitve, da se zadovoljstvo posameznika s partnerskim odnosom ni bistveno razlikovalo med spoloma, ter med poročenimi in neporočenimi pari. Pozitivno korelacijo med dimenzijo ekstravertnost in zadovoljstvom v partnerski zvezi je potrdil tudi Barelds (2005).

Kamal, Tiwari, Behera in Hasan (2019) so naredili sistematični pregled, da bi preučili učinke osebnostnih spremenljivk glede na zakonsko zadovoljstvo. Pregledali so 30 raziskav (N=16052). Ugotovili so, da obstaja pozitivna povezanost med dimenzijama sprejemljivost in odprtost ter zadovoljstvom v zakonu. Prav tako tudi med dimenzijo ekstravertnost in zadovoljstvom v zakonu obstaja pozitivna povezanost. Pozitivno povezanost med dimenzijama vestnost in sprejemljivost ter zadovoljstvom v partnerskem odnosu so v svoji raziskavi potrdili tudi Schaffhuser, idr. (2014).

Cirhinlioglu, Kindap in Cirhinlioglu (2016) so v svoji raziskavi na 428. turških parih, o povezanosti osebnostnih lastnosti s kakovostjo zakona, prišli do naslednjih ugotovitev. Moški so v primerjavi z ženskami višje ocenjevali kakovost zakona. Ženske so v primerjavi z moškimi imele višjo stopnjo sprejemljivosti in nevroticizma. Nevroticizem žensk in moških se je negativno povezoval s kakovostjo zakona. Odprtost moških se je pozitivno povezovala s kakovostjo zakona.

Naslednja študija je vsebovala analizo 12. raziskav. Vzorec je skupaj vseboval 2535 posameznikov. V raziskavi so prišli do ugotovitve, da med ekstravertnostjo in zadovoljstvom v zakonu obstaja pomembna in pozitivna povezanost. Iz tega sklepajo, da ima ekstravertnost pomembno vlogo pri zadovoljstvu v partnerskem odnosu, saj je pri posameznikih z višjo stopnjo ekstravertnosti, zakonsko zadovoljstvo večje (Orayzi, Abedi in Amini, 2016). Tudi Jain in Singh (2019) sta na vzorcu, ki je zajemal 100 udeležencev (M=40 in \bar{Z} =60), ki so bili stari od 18 do 25 let, ter so prihajali iz različnih držav Severne Indije, prišla do ugotovitve, da med ekstravertnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja pozitivna povezanost.

White, Hendrick in Hendrick (2004) so v svoji raziskavi, ki je bila izvedena na 196 udeležencih in je raziskovala povezanost petih osebnostnih dimenzij in zadovoljstva v odnosu. Ugotovili so, da se nevroticizem negativno povezuje z zadovoljstvom in intimnostjo v partnerskem odnosu. Ekstravertnost in sprejemljivost sta bili pozitivno povezani z zadovoljstvom v partnerskem odnosu, predvsem pri moških. Tudi naslednja raziskava (Tacketta, 2011) je preučevala povezanost nevroticizma, sprejemljivosti in ekstravertnosti v povezavi z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Ugotovili so, da se nižja raven ekstravertnosti, nižja raven nevroticizma in višja raven sprejemljivosti pozitivno povezujejo z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Prav tako med spoloma ni bilo bistvenih razlik v zadovoljstvu s partnerskim odnosom.

Raziskava, ki je proučevala podobnost osebnostnih lastnosti partnerjev z zadovoljstvom v partnerstvu, je pokazala, da se podobnost partnerjev v osebnostnih lastnostih pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerski zvezi (Luo, Chen, Yue, Zhang, Zhaoyang in Xe,

2008). Tudi naslednja raziskava je prišla do ugotovitve, da med podobnostjo v osebnostnih lastnostih in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja pozitivna povezanost (Luo in Klohnen, 2005). Watson, Hubbard in Wiese (2000) so v svoji študiji prišli do ugotovitve, da med podobnostjo v osebnostnih lastnostih partnerjev in zadovoljstvom v partnerskem odnosu ni nobene povezanosti. Tudi Dyrenforth, Kashy, Donnellan in Lucas (2010) so v svoji študiji prišli do ugotovitve, da med podobnostjo v osebnostnih lastnostih partnerjev in zadovoljstvom v partnerskem odnosu ni nobene povezanosti.

1.3.2.2 Čustvena inteligentnost in zadovoljstvo v partnerskem odnosu

Zakonski odnos se začne z izzivi in potrebuje tako zunanje kot notranje prilagoditve. Posamezniki z višjo čustveno inteligentnostjo se bolje zavedajo svojih čustev in čustev drugih, bolje upravljajo svoj partnerski odnos in rešujejo svoje spore, ter se spopadajo s svojimi zakonskimi težavami (Manjula, Ram in Reddy, 2016). Študija Ilyasa in Habibija (2014), ki je bila izvedena na 200 zaposlenih posameznikih, ki so poročeni najmanj 5 let, je pokazala, da se čustvena inteligentnost pomembno pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Prav tako so imele ženske višjo stopnjo čustvene inteligentnosti v primerjavi z moškimi.

Druga študija, izvedena na 316. indijskih posameznikih, ki so bili poročeni najmanj pet let, je potrdila, da med čustveno inteligentnostjo in zadovoljstvom v partnerski zvezi obstaja pozitivna povezanost. Ugotovili so tudi, da so bili pari, kjer sta imela oba partnerja visoko stopnjo čustvene inteligentnosti, bolj zadovoljni v partnerskem odnosu kot pari, kjer sta imela oba partnerja nizko stopnjo čustvene inteligentnosti (Lavalekar, Kulkarni in Jagtap, 2010).

Rezultati naslednje študije (Brackett, Warner in Bosco, 2005) so pokazali, da so imele ženske bistveno višjo stopnjo čustvene inteligentnosti v primerjavi z moškimi. Prav tako so ugotovili, da so imeli pari z nižjo stopnjo čustvene inteligentnosti, najnižje ocene glede globine, podpore in kakovosti razmerja ter najvišje ocene na področju konfliktov in negativnih odnosov. Ugotovili so, da pari, kjer sta imela oba partnerja visoko stopnjo čustvene inteligentnosti, niso imeli vedno najvišjih ocen na področju pozitivnih lastnosti (npr. podpora idr.) in najnižjih ocen na negativnih področjih (npr. konflikti), kot pari, pri katerih je imel samo eden izmed partnerjev visoko stopnjo čustvene inteligentnosti (Brackett idr., 2005).

Malouff, Schutte in Thorsteinsson (2014) so naredili metaanalizo šestih raziskav, ki je v vzorec zajela 603 udeležencev. Rezultati so pokazali, da čustvena inteligentnost in zadovoljstvo v partnerskem odnosu pozitivno korelirata. Pozitivno povezanost med čustveno

inteligentnostjo in zadovoljstvom v partnerski zvezi so potrdile tudi naslednje študije: Batool in Khalida, 2012; Mbam, Oginyi in Onyishi, 2015; Abbasi, Tabatabaei, Sharba in Karshki, 2016.

Študija Adhikarija in Mary (2012) je preučevala povezanost med čustveno inteligentnostjo in kakovostjo zakona. Hkrati so želeli tudi raziskati, katero področje čustvene inteligentnosti je najboljši napovedovalec kakovosti zakona med možmi in ženami. Vzorec je zajemal 44 indijskih katoliških parov, od tega je bilo 22 parov, ki so prostovoljno sklenili zakonsko zvezo in 22 parov, katerih starši so se dogovorili za poroko. Udeleženci so bili stari 24 let in več. Avtorji so prišli do ugotovitve, da med čustveno inteligentnostjo in kakovostjo zakona obstaja pozitivna povezanost. Med vsemi podpodročji čustvene inteligentnosti se je za najboljšega napovedovalca kakovosti zakona pokazala poddomena medosebno zavedanje.

Čustvena inteligentnost igra pomembno vlogo za stabilen zakon. Študija, ki je vključevala 420 poročenih, heteroseksualnih parov, je preučevala povezanost čustvene inteligentnosti in stabilnost zakona. Rezultati študije so pokazali, da med stabilnostjo v zakonu in čustveno inteligentnostjo obstaja pomembna in pozitivna povezanost (Onyekuru in Ugwu, 2017). Tudi Shahid in Kazmi (2016) sta v svoji študiji, ki sta jo izvedla na 200 poročenih parih, prišla do ugotovitve, da med čustveno inteligentnostjo in zadovoljstvom v zakonu obstaja pozitivna korelacija. V njuni študiji so imeli moški v povprečju višjo stopnjo čustvene inteligentnosti kot ženske.

1.4 NAMEN IN CILJI

S pričujočim magistrskim delom smo želeli raziskati povezavo med osebnostnimi lastnostmi, čustveno inteligentnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Skozi pregled literature smo našli ogromno študij in raziskav, ki so proučevale povezanost med čustveno inteligentnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu ali osebnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu, vendar ni študij, ki bi sočasno proučevale povezanost čustvene inteligentnosti in osebnostnih lastnosti z zadovoljstvom v partnerskem odnosu.

Magistrsko delo sega na pomembno področje v našem vsakdanjem življenju, zato smo želeli z dobljenimi izsledki doprinesti k boljšemu uvidu in razumevanju povezanosti osebnostnih lastnosti in čustvene inteligentnosti z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. In hkrati pustiti odprt prostor za nadaljnje raziskovanje.

1.5 HIPOTEZE

Na podlagi pregledane literature smo postavili naslednje hipoteze.

H1: Zadovoljstvo v partnerskem odnosu se pozitivno povezuje z vestnostjo.

To hipotezo smo postavili na podlagi rezultatov raziskav, ki potrjujejo pozitivno povezanost med dimenzijo vestnost in zadovoljstvom v partnerskem odnosu (Schaffhuser, idr., 2014; Watson in Humrichous, 2006).

H2: Sprejemljivost se pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu.

Študije potrjujejo, da med zadovoljstvom v partnerskem odnosu in dimenzijo spremenljivost obstaja pozitivna povezanost (Schaffhuser, idr., 2014; Kamal, Tiwari, Behera in Hasan, 2019).

H3: Ekstravertnost je pozitivno povezana z zadovoljstvom v partnerski zvezi.

Ekstravertnost se povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Posamezniki, ki so imeli višjo oceno na dimenziji ekstravertnost, so poročali o večjem zadovoljstvu v partnerskem odnosu (Barelds, 2005; Kamal, Tiwari, Behera in Hasan, 2019).

H4: Nevroticizem se negativno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu.

Nevroticizem se je izkazal za najbolj problematično dimenzijo za partnerski odnos. Raziskave kažejo, da se nevroticizem negativno povezuje z zadovoljstvom s partnerskim odnosom (Schaffhuser, idr., 2014; Javanmard in Garegozl, 2013).

H5: Zadovoljstvo v partnerskem odnosu se pozitivno povezuje z odprtostjo.

Raziskave kažejo, da so posamezniki, ki so imeli višjo oceno na dimenziji odprtost, poročali o večjem zadovoljstvu v partnerskem odnosu (Amiri, Farhoodi, Abdolvand in Bidakhavid, 2011; Watson in Humrichous, 2006).

H6: Podobnost partnerjev v osebnostnih lastnostih se pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu.

Raziskave kažejo, da se podobnost partnerjev v osebnostnih lastnostih pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu (Lou, Chen, Yue, Zhang, Zhaoyang in Xe, 2008).

H7: Med čustveno inteligentnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja pozitivna korelacija.

Raziskave kažejo, da ima čustvena inteligentnost pomembno vlogo pri partnerskem zadovoljstvu, stabilnosti in kakovosti zakona, ter potrjujejo, da med čustveno inteligentnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja pozitivna korelacija (Ilyasa in Habibija, 2014; Lavalekar, Kulkarni in Jagtap, 2010; Batool in Khalida, 2012).

2 METODA

2.1 UDELEŽENCI

V raziskavi je sodelovalo 172 udeležencev. Vzorec je zajemal 102 žensk, starih od 20 do 71 let in 70 moških, starih od 23 do 75 let. Povprečna starost žensk je bila 35,83 let (SD= 11,79) in povprečna starost moških je bila 38,55 let (SD= 13,03).

Tabela 2.01.

Prikaz števila udeležencev pri posamezni demografski spremenljivki.

| | Število udeležencev |
|------------------------------------|---------------------|
| Najvišja dosežena izobrazba | |
| doktorat | 2 |
| magisterij | 23 |
| univerzitetna | 39 |
| visokošolska | 34 |
| srednješolska | 66 |
| osnovnošolska | 8 |
| Zakonski stan | |
| izven zakonska skupnost | 82 |
| poročeni | 90 |
| Regija v Sloveniji | |
| Pomurska | 97 |
| Podravska | 23 |
| Koroška | 3 |
| Savinjska | 4 |
| Zasavje | 0 |
| Posavje | 5 |
| Dolenjska | 4 |
| Notranjska | 1 |
| Osrednjeslovenska | 23 |
| Gorenjska | 3 |
| Goriška | 2 |
| Obalno-kraška | 7 |

2.2 PRIPOMOČKI

V raziskavi smo uporabili dva vprašalnika in eno lestvico. Prvi vprašalnik je bil vprašalnik merjenja čustvene kompetentnosti (ESCQ), drugi vprašalnik je bil vprašalnik petih velikih faktorjev osebnosti (BFI) in tretja je bila samoocenjevalna lestvica indeksa zadovoljstva parov (CSI-32), ki smo jo prevedli iz angleškega jezika v slovenski jezik.

2.2.1 Vprašalnik velikih petih faktorjev osebnosti

Vprašalnik BFI je samoocenjevalni vprašalnik, ki meri prototipične komponente petih faktorjev osebnosti. Vprašalnik je sestavljen iz 44 postavk, od tega se osem postavk nanaša na dimenzijo ekstravertnost, devet na dimenzijo vestnost, osem na dimenzijo nevroticizem, devet na dimenzijo sprejemljivost in deset na dimenzijo odprtost. Postavke se ocenjujejo na pet stopenjski (Likertovi) lestvici, kjer pomeni *1 – sploh se ne strinjam*, *2 – večinoma se ne strinjam*, *3 – deloma se strinjam/deloma se ne strinjam*, *4 – večinoma se strinjam*, *5 – popolnoma se strinjam*. Od 44 postavk, jih šestnajst vrednotimo obratno ($1=5$, $2=4$, $3=3$, $4=2$, $5=1$). Dosežek se izračuna za vsak faktor posebej (Avsec, 2010).

2.2.2 Vprašalnik ESCQ

Vprašalnik čustvene kompetentnosti ESCQ je nastal na Hrvaškem in izhaja iz Salovey-Mayer modela čustvene inteligentnosti kot sposobnosti. Vprašalnik ima tri podlestvice, ki so notranje konsistentne (Takšić, Mohorić in Duran, 2009). Vprašalnik vsebuje 45 postavk. Od tega se 16 postavk nanaša na podlestvico sposobnost prepoznavanja in razumevanja emocij, 14 postavk se nanaša na podlestvico sposobnost izražanja in poimenovanja emocij in 16 postavk se nanaša na podlestvico sposobnost upravljanja emocij. Postavke se ocenjujejo na petstopenjski (Likertovi) lestvici, kjer predstavlja *1- sploh ne velja*, *2- večinoma ne velja*, *3- občasno velja*, *4- večinoma velja*, *5- vedno velja*. Avsec (2010) navaja, da notranja konsistentnost znaša 0,90.

2.2.3 Lestvica CSI-32

Lestvica indeksa zadovoljstva parov je samoocenjevalna lestvica, ki meri zadovoljstvo partnerjev s partnersko zvezo. Lestvica ima 32 postavk. Prvo postavko ocenjujemo na sedem stopenjski lestvici (*0 – zelo nezadovoljni*, *1- zmerno nezadovoljni*, *2- malo nezadovoljni*, *3- zadovoljni*, *4- zelo zadovoljni*, *5- izjemno zadovoljni*, *6- popolnoma zadovoljni*). Postavke 2, 3 in 4, se ocenjujejo na šest stopenjski lestvici, kjer predstavlja *5- vedno se strinjava*, *4- skoraj vedno se strinjava*, *3- občasno se ne strinjava*, *2- pogosto se ne strinjava*, *1- skoraj*

vedno se ne strinjava, 0- vedno se ne strinjava. Tudi postavki 5 in 6 ocenjujemo na šest stopenjski lestvici (5- *ves čas, 4- večino časa, 3- bolj pogosto kot ne, 2- občasno, 1-redko, 0- nikoli*). Prav tako tudi postavke od 7 do 18 ocenjujemo na šest stopenjski lestvici (0- *sploh ne drži, 1- malo drži, 2- nekoliko drži, 3- povečini drži, 4-skoraj popolnoma drži, 5- popolnoma drži*). Tudi postavke od 19 do 22 ocenjujemo na šeststopenjski lestvici (0- *sploh ne, 1- malo, 2- nekoliko, 3- večinoma, 4- skopaj popolnoma, 5- popolnoma*). Postavko 23 »Kako dober je vajin odnos v primerjavi z drugimi pari?«, ocenjujemo na šest stopenjski lestvici (0- *slabši od vseh drugih (izjemno slab), 5- boljši od vseh drugih (izjemno dober)*). Postavki 24 in 25, prav tako ocenjujemo na šest stopenjski lestvici (0- *nikoli, 1- manj kot enkrat na mesec, 2- enkrat ali dvakrat na mesec, 3- enkrat ali dvakrat na teden, 4- enkrat na dan, 5-bolj pogosto*). Tudi postavke od 26 do 32 ocenjujemo na šest stopenjski lestvici. Minimalni rezultat, ki ga lahko dosežemo, je 0 točk in največji rezultat, je 161 točk. Zanesljivost lestvice je znašala 0,98 (Funk in Rogge, 2007).

2.3 POSTOPEK

Najprej smo pregledali znanstveno literaturo v povezavi s čustveno inteligentnostjo, osebnostnimi lastnostmi in zadovoljstvom v partnerskem odnosu, ter se na podlagi prebrane literature, odločili za izbiro dveh vprašalnikov, BFI, ESCQ in lestvico CSI-32. Lestvico CSI-32 smo iz angleškega jezika prevedli v slovenski jezik. Nato smo jo v slovenskem jeziku, dali v reševanje petim kolegom, ki so podali povratno informacijo, glede jasnosti razumevanja posameznih postavk. Vprašalnika in lestvico smo pretvorili v spletno obliko s pomočjo spletne strani 1.ka. Udeležence smo k sodelovanju in reševanju ankete povabili preko družabnih omrežij (Facebook, mail). V nagovoru ankete smo se predstavili udeležencem, jih seznanili, da je reševanje ankete anonimno in da bodo izsledki raziskave, namenjeni zgolj v namene magistrskega dela. Udeleženci so najprej odgovorili na nekaj demografskih vprašanja (regija, raven izobrazba, zakonski status). Nato so morali rešiti vprašalnik emocionalne inteligentnosti ESCQ, sledil je vprašalnik velikih petih faktorjev osebnosti (BFI) in na koncu so rešili še lestvico indeksa zadovoljstva parov (CSI-32). Podatke smo zbirali od 23. 7. 2019 do 24. 6. 2020. Dobljene podatke smo nato izvozili v program SPSS, kjer smo jih statistično obdelali in na koncu je sledila interpretacija rezultatov.

3 REZULTATI

V rezultatih so navedene vrednosti opisne statistike in testov normalnosti izmerjenih spremenljivk. Število udeležencev, ki so v celoti izpolnili vprašalnike, je bilo 172. Iz raziskave smo morali izključiti 70 udeležencev, saj niso v celoti izpolnili vprašalnikov.

3.1 OPISNA STATISTIKA IN TESTI NORMALNOSTI

V Tabeli 3.01 so prikazani rezultati podlestvic velikih petih faktorjev osebnosti (BFI). Prikazani so najnižja in najvišja dosežena vrednost, aritmetična sredina, standardni odklon, sploščenost, asimetričnost, zanesljivost ter Kolgomorov-Smirnov test, s katerim smo preverjali porazdelitev rezultatov.

Tabela 3.01.

Opisna statistika in test normalnosti merjenih spremenljivk BFI.

| Podlestvica | Min | Max | M | SD | spl | As | α | K-S Z | p |
|--------------------|------------|------------|----------|-----------|------------|-----------|----------------------------|--------------|----------|
| Ekstravertnost | 35 | 58 | 46,16 | 4,86 | -0,194 | -0,006 | 0,772 | 0,060 | 0,064 |
| Nevroticizem | 28 | 57 | 39,72 | 5,17 | 0,894 | 0,801 | 0,810 | 0,075 | 0,000 |
| Odprtost | 34 | 62 | 47,26 | 5,41 | -0,164 | 0,298 | 0,738 | 0,072 | 0,029 |
| Sprejemljivost | 37 | 66 | 56,78 | 4,40 | 1,392 | -0,666 | 0,693 | 0,101 | 0,018 |
| Vestnost | 46 | 68 | 58,19 | 4,60 | -0,201 | -0,272 | 0,727 | 0,072 | 0,028 |

Opombe: Min= minimalni dosežen rezultat udeležencev, Max= največji dosežen rezultat udeležencev, Spl= sploščenost, As= asimetričnost, α = Cronbachov alfa, K-S Z= Z po Kolgomorovu in Smirnovu, p= pomembnost ($p>0,05$).

Rezultati v Tabeli 3.01 kažejo, da ima podlestvica ekstravertnost normalno porazdelitev, medtem ko rezultati ostalih štirih podlestvic vprašalnika petih velikih faktorjev osebnosti nevroticizem, odprtost, sprejemljivost in vestnost pomembno odstopajo od normalne porazdelitve. Iz tabele lahko razberemo, da so udeleženci v povprečju najnižji rezultat dosegli na podlestvici nevroticizem in najvišji rezultat na podlestvici vestnost. Zanesljivost je pri vseh podlestvicah dobra. Največjo zanesljivost ima podlestvica nevroticizem in najnižjo (zmerno) zanesljivost ima podlestvica sprejemljivost.

V Tabeli 3.02 so prikazani rezultati podlestvic vprašalnika emocionalne kompetentnosti (ESCQ). Prikazani so najnižja in najvišja dosežena vrednost, aritmetična sredina, standardni odklon, sploščenost, asimetričnost, zanesljivost in Kolgomorov-Smirnov test, s katerim smo preverjali porazdelitev rezultatov.

Tabela 3.02.

Opisna statistika in test normalnosti merjenih spremenljivk ESCQ.

| Podlestvica | Min | Max | M | SD | Spl | As | α | K-S Z | p |
|--|------------|------------|----------|-----------|------------|-----------|----------------------------|--------------|----------|
| Prepoznavanje in razumevanje čustev | 26 | 78 | 57,62 | 9,04 | 0,890 | - | 0,925 | 0,066 | 0,068 |
| | | | | | | 0,565 | | | |
| Sprejemanje in izražanje čustev | 19 | 64 | 47,55 | 7,66 | 0,573 | - | 0,887 | 0,087 | 0,003 |
| | | | | | | 0,432 | | | |
| Sposobnost upravljanja čustev | 37 | 76 | 59,55 | 6,30 | 0,786 | - | 0,754 | 0,081 | 0,008 |
| | | | | | | 0,437 | | | |

Opomba: Min= minimalni dosežen rezultat udeležencev, Max= največji dosežen rezultat udeležencev, Spl= koeficient sploščenosti, As= koeficient asimetričnosti, α = Cronbachov alfa, K-S Z= Z po Kolgomorovu in Smirnovu, P (K-S)= pomembnost ($p>0,05$).

Iz Tabele 3.02 je razviden povprečen rezultat na podlestvicah prepoznavanje in razumevanje čustev, sprejemanje in izražanje čustev ter sposobnost upravljanja čustev. Iz tabele lahko razberemo, da za podlestvici sprejemanje in izražanje čustev, sposobnost upravljanja čustev, ni statistično značilne normalne porazdelitve, medtem ko so rezultati za podlestvico prepoznavanje in razumevanje čustev, normalno porazdeljeni. Zanesljivost je pri vseh treh podlestvicah vprašalnika emocionalne inteligentnosti (ESCQ) visoka.

V Tabeli 3.03 so prikazani rezultati vprašalnika indeksa zadovoljstva partnerjev (CSI-32). Prikazani so najnižja in najvišja dosežena vrednost, aritmetična sredina, standardni odklon, sploščenost, asimetričnost, zanesljivost in Kolgomorov-Smirnov test, s katerim smo preverjali porazdelitev rezultatov.

Tabela 3.03.

Opisna statistika in test normalnosti merjenih spremenljivk za CSI-32.

| Vprašalnik | Min | Max | M | SD | Spl | As | α | K-S Z | p |
|-------------------|------------|------------|----------|-----------|------------|-----------|----------------------------|--------------|----------|
| CSI | 85 | 152 | 127,60 | 12,16 | 1,837 | -1,229 | 0,795 | 0,110 | 0,000 |

Opomba: Spl= sploščenost, As= asimetričnost, α = Cronbachov alfa, K-S Z=Z po Kolgomorovu in Smirnovu, P (K-S) = pomembnost ($p>0,05$).

Iz Tabele 3.03 lahko razberemo, da je bil najnižji dosežen rezultat udeležencev 85 in najvišji dosežen rezultat 152. Povprečen rezultat je bil 127. Razberemo lahko tudi, da rezultati nimajo normalne porazdelitve. Zanesljivost rezultatov je dobra.

3.2 PREVERJANJE HIPOTEZ

V nadaljevanju najprej prikazujemo povezanost med podlestvicami vprašalnika osebnosti, BFI in vprašalnikom CSI-32, ki meri zadovoljstvo v partnerskem odnosu. Nato v nadaljevanju še povezanost med vprašalnikom ESCQ, ki meri čustveno kompetentnost, in vprašalnikom CSI-32. Za preverjanje smo uporabili Spearmanov koeficient korelacij.

Tabela 3.04

Rezultati korelacij podlestick vprašalnika BFI in lestvic indeksa zadovoljstva parov (CSI-32).

| | CSI- 32 | |
|-----------------------|----------|----------|
| | <i>r</i> | <i>p</i> |
| Ekstravertnost | 0,211 | 0,006 |
| Nevroticizem | -0,192 | 0,012 |
| Sprejemljivost | 0,252 | 0,001 |
| Vestnost | 0,179 | 0,019 |
| Odprtost | 0,053 | 0,487 |

Opombe: *r*= Spearmanov koeficient korelacij, *p*= statistično pomembna povezava pri 1% nivoju tveganja

Rezultati v Tabeli 3.04 kažejo, da obstaja šibka pozitivna povezava med ekstravertnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Med nevroticizmom in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja statistično pomembna, šibka negativna povezava. Dimenziji sprejemljivost in vestnost se statistično pomembno, a šibko povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Medtem ko, med odprtostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja neznatna povezanost.

V Tabeli 3.05 so predstavljeni rezultati korelacij podlestick BFI in lestvice CSI-32. Za preverjanje hipoteze 6, smo v raziskavo vključili 56 heteroseksualnih parov (N=112). Vključili smo le tiste posameznike, kjer sta oba partnerja rešila anketo, saj smo želeli preveriti, ali se podobnost partnerjev v osebnostnih lastnostih povezuje z zadovoljstvom v partnerski zvezi. Najprej smo izračunali povprečje vsakega posameznika za vsako podlestvico BFI in rezultat zadovoljstva s pomočjo lestvice CSI-32. Za določanje podobnosti med paroma smo najprej izračunali indeks podobnosti osebnostnih lastnosti, izmerjenih z vprašalnikom BFI. Podobnost posameznih osebnostnih lastnosti smo določili z določanjem absolutne vrednosti razlike med rezultatoma partnerjev, za vsako posamezno osebnostno lastnost. Indeks podobnosti osebnostnega profila predstavlja povprečje indeksov posameznih osebnostnih lastnosti. Za preverjanje smo uporabili Spearmanov koeficient

korelacije, saj porazdelitev lestvic ni normalna. Metodologija izračuna indeksa posameznih osebnostnih lastnosti in indeksa osebnostnega profila smo povzeli po Wang, Kim in Boerner (2018).

Tabela 3.05.

Rezultati korelacij koeficienta podobnosti osebnostnega profila in vprašalnika CSI-32 ($N=112$).

| CSI | | |
|---|----------|----------|
| | <i>r</i> | <i>p</i> |
| Nevroticizem | 0,129 | ,174 |
| Sprejemljivost | - 0,013 | ,888 |
| Vestnost | 0,024 | ,801 |
| Ekstravertnost | -0,081 | ,397 |
| Odprtost | 0,127 | ,181 |
| Koeficient podobnosti osebnostnega profila | 0,076 | ,428 |

Opomba: r = Spearmanov koeficient korelacij, p = statistična veljavnost, N = število udeležencev.

Rezultati v Tabeli 3.05 kažejo korelacije med posameznimi lestvicami BFI in zadovoljstvom v partnerskem odnosu, kot tudi korelacijo med faktorjem osebnostnega profila in zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Iz rezultatov lahko razberemo, da so vse povezave neznatne in statistično nepomembne.

Tabela 3.06.

Rezultati korelacij podlestvic vprašalnika ESCQ in lestvice indeksa zadovoljstva parov (CSI-32).

| CSI- 32 | | |
|--|----------|----------|
| | <i>r</i> | <i>p</i> |
| Prepoznavanje in razumevanje čustev | 0,225 | 0,003 |
| Sprejemanje in izražanje čustev | 0,333 | 0,000 |
| Sposobnost upravljanja čustev | 0,289 | 0,000 |
| ESCQ | 0,334 | 0,000 |

Opombe: r = Spearmanov koeficient korelacij ($r > 0$, pozitivna korelacija; $r < 0$, negativna korelacija), p = statistično pomembna povezava pri 1 % nivoju tveganja

Tabela 3.06 prikazuje rezultate korelacij podlestvic vprašalnika ESCQ in zadovoljstva v partnerskem odnosu. Rezultati kažejo, da med vsemi tremi podlestvicami: prepoznavanje in razumevanje čustev, sprejemanje in izražanje čustev ter sposobnost upravljanja čustev in zadovoljstvom v partnerskem odnosu, obstaja statistično pomembna pozitivna povezanost.

4 RAZPRAVA

Zadovoljstvo v partnerski zvezi predstavlja eno izmed pomembnejših determinant duševnega zdravja, čustvene stabilnosti parov in uspešne partnerske zveze. Zadovoljstvo v partnerskem odnosu pomeni, da sta v večini primerov partnerja zadovoljna drug z drugim in njuno partnersko zvezo (Zaheri, Dolatian, Shariati, Simbar, Abbas in Azghadi, 2016). Vzroki za oslabitev partnerskega odnosa so različni (ekonomske težave, stopnja izobrazbe, versko prepričanje, starost, sociokulturni izzivi). Prav tako imajo osebnostne lastnosti partnerjev dolgoročni učinek na zadovoljstvo parov (Mousavi, 2017), kot tudi čustvena inteligentnost partnerjev.

Z magistrskim delom smo želeli ugotoviti povezanost med osebnostnimi lastnostmi, čustveno inteligentnostjo in zadovoljstvom s partnerskim odnosom. Na podlagi pregledane literature smo si postavili sedem hipotez, ki smo jih preverili s pomočjo statistične analize. Prvih šest hipotez smo preverjali z vprašalnikom velikih petih faktorjev osebnosti (BFI) in lestvico CSI-32, ki meri indeks zadovoljstva partnerjev v partnerskem odnosu.

Prva hipoteza pravi, da se vestnost pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Dobljeni rezultati so pokazali, da med vestnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja šibka pozitivna povezava ($r=0,179$). Na podlagi dobljenih rezultatov, ki so statistično pomembni, lahko potrdimo prvo hipotezo. Tudi avtorji prejšnjih raziskav (Watson in Humrichous, 2006; Sayehmiri idr., 2020) so potrdili pozitivno povezavo med zadovoljstvom v partnerskem odnosu in osebnostno dimenzijo vestnost. Avtorji (Tacketta, 2011; Kamal idr., 2019) so v svojih raziskavah prišli do ugotovitve, da med sprejemljivostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja pozitivna povezava. Tudi rezultati raziskave so pokazali, da med sprejemljivostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu, obstaja pozitivna povezanost ($r=0,252$). Dobljeni rezultati so statistično pomembni, zato smo našo drugo hipotezo, ki pravi: »Sprejemljivost se pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu«, potrdili. Na slabšo pozitivno povezanost med dimenzijama vestnost, sprejemljivost in zadovoljstvom s partnersko zvezo, bi lahko vplivalo to, da je raziskava opravljena na manjšem vzorcu ($N=172$). Prav tako je zanesljivost podlestvic na spodnji meji dobrega, vestnost ($\alpha=0,729$) in sprejemljivost ($\alpha=0,697$), kar bi lahko pomenilo, da udeleženci niso dobro razumeli posameznih postavk ali da jim je med reševanjem vprašalnika mogoče že nekoliko padala raven koncentracije.

S tretjo hipotezo smo želeli ugotoviti, ali obstaja pozitivna povezanost med ekstravertnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Za ekstravertne posameznike je značilno, da so družabni, energični, zgovorni, zanima jih, kaj se dogaja okrog njih in vedno iščejo nove

možnosti. Ugotovitve prejšnjih študij kažejo, da se ekstravertnost pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu (Barelds, 2005; Jain in Singh, 2019). Tudi rezultati naše raziskave kažejo, da med ekstravertnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja pozitivna povezava, ki je statistično značilna ($r=0,211^{**}$). Na podlagi dobljenih rezultatov smo potrdili tretjo hipotezo.

S četrto hipotezo smo želeli preveriti povezanost nevroticizma in zadovoljstva v partnerskem odnosu. Rezultati raziskave so pokazali, da med nevroticizmom in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja negativna povezava, ki je statistično pomembna. Našo četrto hipotezo, ki pravi: »Nevroticizem se negativno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu.«, smo potrdili. Dobljeni rezultati raziskave se skladajo z ugotovitvami prejšnjih avtorjev (Javanmard in Garegozl, 2013; Schaffhuser, Allemand in Martin, 2014), ki so v svojih raziskavah prišli do ugotovitev, da so posamezniki, ki imajo višje izražen nevroticizem, bolj nezadovoljni s svojim partnerskim odnosom. Povprečen rezultat udeležencev na lestvici nevroticizma je bil nekoliko višji, kar bi lahko kazalo, da imajo naši udeleženci nekoliko višje izražen nevroticizem. Zakaj ima visok nevroticizem negativen vpliv na partnerski odnos? Mogoče zato, ker je za posameznike, ki imajo višji nevroticizem značilna impulzivnost, kritičnost, razdražljivost, kar lahko vodi v nekompetenten način reševanja konfliktov med partnerjema, otežuje njuno komunikacijo in posledično vodi v ne reševanje težav in sklepanje kompromisov. Vse to lahko vodi v večje nezadovoljstvo s partnerskim odnosom.

S peto hipotezo smo želeli ugotoviti, ali med odprtostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja pozitivna povezanost. Avtorji (Kamal idr., 2019; Amiri idr., 2011) so v svojih raziskavah ugotovili, da med osebnostno dimenzijo odprtost in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja pozitivna povezanost. Cirhinlioglu, Kindap in Cirhinlioglu (2016) še dodajajo, da se je z zadovoljstvom s partnerskim odnosom pozitivno povezovala odprtost moških. Medtem ko Javanmard in Garegozl (2013) v svoji raziskavi nista našla pomembne statistične povezanosti med odprtostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Rezultati raziskave so pokazali, da med odprtostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja neznatna pozitivna povezanost ($r=0,053$). Rezultati niso statistično pomembni, zato smo peto hipotezo ovrgli. Na dobljen rezultat je lahko vplivalo število udeležencev, mogoče tudi slabše razumevanje postav, ki se povezujejo s podlestvico odprtost ($\alpha=0,738$), saj je zanesljivost na spodnji meji dobrega.

Šesta hipoteza pravi, da se podobnost partnerjev v osebnostnih lastnostih pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Rezultati kažejo, da obstaja neznatna pozitivna povezanost med zadovoljstvom v partnerskem odnosu in podlestvicami nevroticizem, vestnost in odprtost. Vendar rezultati niso statistično pomembni. Rezultati kažejo, da med

zadovoljstvom v partnerskem odnosu in dimenzijama sprejemljivost in ekstravertnost, obstaja neznatna negativna povezanost, a tudi le-ti rezultati niso statistično pomembni. Rezultati raziskave kažejo, da se koeficient podobnosti osebnostnega profila, neznatno pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerski zvezi. Rezultati niso statistično značilni, zato smo šesto hipotezo ovrgli. Rezultati raziskave se skladajo z rezultati prejšnjih avtorjev (Dyrenforth idr., 2010; Luo in Klohnen, 2005), ki so v svoji študiji prišli do ugotovitve, da med podobnostjo v osebnostnih lastnostih partnerjev in zadovoljstvom v partnerskem odnosu ni nobene povezanosti.

Avtorji (Luo idr., 2008; Watson, Hubbard in Wiese, 2000) so prišli do ugotovitve, da med podobnostjo v osebnostnih lastnostih in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja pozitivna povezanost. Vidimo lahko, da so si avtorji nasprotujoči v mnenju glede (ne)povezanosti med podobnostjo partnerjev v osebnostnih lastnostih in njihovim zadovoljstvom v partnerski zvezi. Na naš rezultat je lahko vplivalo tudi število udeležencev ($N=112$), saj smo vključili le tiste posameznike, kjer sta oba partnerja izpolnila anketo, saj smo lahko le tako primerjali podobnost partnerjev v osebnostnem profilu. Rezultat lahko kaže tudi na to, da je za partnerski odnos bolj pomembno, katere osebnostne lastnosti ima izražene vsak partner posebej (npr. partnerica ima višji nevroticizem in za take posameznike je značilno, da so bolj impulzivni, prepirljivi, kar lahko vpliva na zadovoljstvo obeh partnerjev. Tudi, če ima partner nizko izražen nevroticizem in visoko ekstrovertnost) in ni toliko pomembna podobnost partnerjev v osebnostnih lastnostih.

Sedmo hipotezo, ki pravi: »Čustvena inteligentnost se pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu.«, smo preverjali s pomočjo vprašalnika za merjenje čustvene kompetentnosti (ESCQ) in lestvico za merjenje indeksa zadovoljstva partnerjev v partnerskem odnosu (CSI-32). Rezultati raziskave so pokazali, da se podlestvica prepoznavanje in razumevanje čustev pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu ($r=0,225$). Tudi podlestvica sprejemanje in izražanje čustev se pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu ($r=0,333$). Pozitivna povezanost je med podlestvico sposobnost upravljanja čustev in zadovoljstvom v partnerskem odnosu ($r=0,289$). Rezultati so statistično pomembni, zato lahko potrdimo sedmo hipotezo. Dobljeni rezultati raziskave se skladajo z ugotovitvami avtorjev (Ilyasa in Habibija, 2014; Mbam idr., 2015; Abbas idr., 2016), ki pravijo, da se čustvena inteligentnost pozitivno povezuje z zadovoljstvom s partnerskim odnosom. Rezultati lahko nakazujejo, da se tisti posamezniki, ki so bolj čustveno inteligentni, lažje spopadajo z izzivi, ki jih partnerski odnos prinaša. Najverjetneje so tudi boljši v obvladovanju svojih čustev, ter zaradi večje sposobnosti prepoznavanja lastnih čustev in čustev partnerja, mogoče tudi prej opazijo težavo. Posamezniki z višjo čustveno inteligentnostjo znajo bolje opisati in izraziti svoja čustva na primeren način (npr. jeza), kar lahko vodi v mirnejše reševanje konfliktov in lažje sklepanje kompromisov.

Doprinos in vrednost magistrskega dela vidimo v tem, da smo raziskali pomembno področje. Prednost vidimo tudi v tem, da smo sočasno preučevali povezanost osebnostnih lastnosti, čustvene inteligentnosti in zadovoljstva v partnerskem odnosu. Z izsledki raziskave bomo pripomogli k boljšemu razumevanju področja in hkrati podali podlago za nadaljnje raziskovanje. Pomembno je zavedanje, da je bila raziskava narejena na manjšem vzorcu (N= 172), kjer je bilo 102 žensk in 70 moških. Omejitve raziskave vidimo tudi v tem, da smo se v raziskavi osredotočili le na upoštevanje osebnostnih lastnosti in čustvene inteligentnosti ter njune povezanosti z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Nismo se osredotočili na razlike v zadovoljstvu med spoloma ter na druge dejavnike (ekonomske, versko prepričanje, poklic), ki se prav tako povezujejo z zadovoljstvom v partnerski zvezi.

5 ZAKLJUČEK

Partnerski odnos predstavlja pomembno področje v življenju človeka. Z raziskavo smo želeli raziskati povezanost med osebnostnimi lastnostmi in zadovoljstvom v partnerskem odnosu ter povezanost med čustveno inteligentnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Nekateri rezultati raziskave se skladajo z ugotovitvami prejšnjih raziskav, nekateri ne.

Na podlagi ugotovitev raziskave sklepamo, da so posamezniki, ki imajo višji nivo ekstravertnosti, bolj zadovoljni s svojim partnerskim odnosom. Bolj zadovoljni s svojo partnersko zvezo so tudi posamezniki, ki so bolj vestni in sprejemljivi, saj rezultati kažejo, da med zadovoljstvom v partnerski zvezi in zgoraj naštetimi podlestvicami BFI, obstaja pozitivna povezanost. Pomembno povezanost z zadovoljstvom s partnerskim odnosom ima tudi podlestvica nevroticizem. Posamezniki, ki imajo višji nivo nevroticizma kažejo manjše zadovoljstvo s partnerskim odnosom. Izsledki raziskave so pokazali, da med zadovoljstvom s partnerskim odnosom in odprtostjo ni statistično pomembne povezave. Ugotovitve kažejo, da med podobnostjo partnerjev v osebnostnih lastnostih in zadovoljstvom s partnerskim odnosom, ni statistično pomembne povezave. Iz dobljenih izsledkov sklepamo, da morda igra večjo vlogo pri zadovoljstvu v partnerski zvezi, to, kakšen je osebnostni profil vsakega partnerja posamično in ne toliko to, koliko sta si partnerja podobna v osebnostnih lastnostih. Rezultati raziskave so pokazali, da med čustveno inteligentnostjo in zadovoljstvom v partnerskem odnosu obstaja pozitivna povezanost.

Na podlagi dobljenih rezultatov smo potrdili našo prvo hipotezo, ki pravi: »Zadovoljstvo v partnerskem odnosu se pozitivno povezuje z vestnostjo«. Potrdili smo tudi drugo hipotezo: »Sprejemljivost se pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu. Prav tako smo v raziskavi potrdili tretjo hipotezo: »Ekstravertnost je pozitivno povezana z zadovoljstvom v partnerski zvezi« in tudi četrto hipotezo: »Nevroticizem se negativno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu.«. Na podlagi ugotovitev smo ovrgli peto hipotezo: »Zadovoljstvo v partnerskem odnosu se pozitivno povezuje z odprtostjo.« in šesto hipotezo: »Podobnost partnerjev v osebnostnih lastnostih se pozitivno povezuje z zadovoljstvom v partnerskem odnosu«. Našo sedmo hipotezo, ki pravi: »Čustvena inteligentnost se pozitivno povezuje s partnerskim zadovoljstvom«, smo potrdili.

Z raziskavo smo sicer prišli do nekaterih ugotovitev, a se zavedamo, da ima naloga tudi omejitve. Za nadaljnje raziskovanje predlagamo uporabo več različnih vprašalnikov za merjenje zadovoljstva v partnerskem odnosu. Vprašalnike, ki bi vključevali tudi, kako so

posamezniki zadovoljni s posameznim področjem partnerske zveze (npr. skupen čas, spolnost), ter na razlike v zadovoljstvu med spoloma. Raziskave bi bilo potrebno narediti na večjem vzorcu heteroseksualnih parov. Prav tako bi lahko za merjenje osebnostnih lastnosti uporabili mogoče kateri drugi vprašalnik (BFQ), saj BFI je njegova skrajšana različica. Zanimivo bi bilo raziskati, kako se zadovoljstvo parov s partnerskim odnosom, spreminja tekom trajanja zveze.

6 VIRI

Abbasi, A. R. K., Tabatabaei, S. M., Sharba, H. A. in Karshki, H. (2016). Relationship of Attachment Styles and Emotional Intelligence With Marital Satisfaction. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, 10(3).

Abi, E. in Jijo, G. (2012). Emotional intelligence and job satisfaction: A correlational study. *The International Journals, Research Journal of Commerce and Behavioural Sciences*, 1(4), 37- 42.

Abood, N. (2019). Big Five Traits: A Critical Review. *Gadjah Mada International Journal of Business*, 21(2), 159-186.

Adhikari, K. in Mary, T. (2012). Association between emotional intelligence and marital quality of married couples. *International Journal of Physical and Social Sciences*, 2(12), 222-235.

Amiri, M., Farhoodi, F., Abdolvand, N. in Bidakhavidi, A.R. (2011). A study of the relationship between Big-five personality traits and communication styles with marital satisfaction of married students majoring in public universities of Tehran. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 30, 68 - 689.

Anghel, T. C. (2016). Emotional Intelligence and Marital Satisfaction. *Journal of Experiential Psychotherapy*, 19(75), 14-19.

Avsec, A. in Pečjak, S. (2003). Konstrukt emocionalne inteligentnosti. *Psihološka obzorja*, 12(1), 55-66.

Avsec, A. (2010). *Psihodiagnostika osebnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Avsec, A., Kavčič, T. in Petrič, M. (2017). *Temeljni vidiki osebnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Barelds, D. P. H. (2005). Self and partner personality in intimate relationships. *European Journal of Personality*, 19, 501-518.

Bašič Jančar, L. (2019). *Popolna ljubezen: ali popolna ljubezen obstaja?: navezanost v družini, partnerstvo in odnosi*. Ljubljana: samozaložba.

Batool, S. S. in Khalid, R. (2012). Emotional Intelligence: A Predictor of Marital Quality in Pakistani Couples. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 27(1), 65-88.

Bland, A. M. in DeRobertis, E. M. (2019). Humanistic Perspective. *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*.

Brackett, M. A., Warner, R. M. in Bosco, J. S. (2005). Emotional intelligence and relationship quality among couples. *Journal of Personal Relationships*, 12, 197-212.

Bucik, V. (1998). Konvergentna in diskriminativna veljavnost modela »velikih pet« faktorjev osebnosti. *Psihološka obzorja*, 5-24.

Bucik, V. (2003). Osebnostna struktura, temperament in mentalna hitrost. *Psihološka obzorja*, 12(1), 103-120.

Burger, J. M. (2010). *Personality, Eighth Edition*. Belmont CA: Wadsworth Publishing.

Carte-Scott, C. (2006). *Zlata pravila za srečno ljubezen: 10 pravil za odkrivanje ljubezni in ustvarjanje trajnih in pristnih odnosov*. Tržič:Učila.

Cervone, D., Shadel, W. G. in Jencius, S. (2001). Social-Cognitive Theory of Personality Assessment. *Journal of Personality and Social Psychology Review*, 5(1), 33-51.

Chang, L., Connelly, B. S. in Geeza, A. A. (2012). Separating method factors and higher order traits of the Big Five: A meta-analytic multitrait-multimethod approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102(2), 408-426.

Cirhinlioglu, Z., Tepe, K. Y. in Cirhinlioglu, G. F. (2016). The Relationship between Personality Traits and Marital Quality in Married Couples in Turkey. *Anthropologist*, 25(1), 34-44.

Claxton, A., O'Rourke, N., Smith, J. Z. in DeLongis, A. (2011). Personality traits and marital satisfaction within enduring relationships: An intra-couple discrepancy approach. *Journal of Social and Personal Relationships* 29(3), 375-396.

DeYoung, C. G. (2015). Cybernetic Big Five theory. *Journal of Research in Personality*, 56, 33-38.

Dunkel, C. S., Summerville, L. A., Yockey, S. D., Reeve, S., Stolmeier, J., & Kesslerling, S. (2014). Using the prisoner's dilemma task to examine the cooperative and social effectiveness hypotheses of the general factor of personality. *Human Ethology Bulletin*, 29, 14–22.

Dyrenforth, P. S., Kashy, D. A., Donnellan, M. B. in Lucas, R. E. (2010). Predicting relationship and life satisfaction from personality in nationally representative samples from three countries: The relative importance of actor, partner, and similarity effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99, 690-702.

Feher, A. in Vernon, P.A. (2020). Looking beyond the Big Five: A selective review of alternatives to the Big Five model of personality. *Personality and Individual Differences*.

Feist, J. in Feist, J. G. (2009). *Theories of Personality, Seventh Edition*. United State: The McGraw–Hill Companies.

Franken, I. H. A., Muris, P. in Georgieva, I. (2006). Gray's model of personality and addiction. *International Journal of Addictive Behaviors*, 31, 399-403.

Funder D. (2001). Personality. *Annual Review of Psychology*, 52 (1), 197–221.

Funk, J.L. in Rogge, R.D. (2007). Testing the Ruler with Item Response Theory: Increasing Precision of Measurement for Relationship Satisfaction with the Couples Satisfaction Index. *Journal of Family Psychology*, 21, 572-583.

Garcia Becerra, J. A. (2010). Activity of the behavioural activation system and the behavioural inhibition system and psychopathology. *Annuary of Clinical and Health Psychology*, 6, 57-60.

Gerlach, T. M., Driebe, J. in Reinhard, S. (2018). Personality and Romantic Relationship Satisfaction. *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*.

Goleman, D. (1998). *Čustvena inteligenca: zakaj je lahko pomembnejša od IQ*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Goleman, D. (2001). *Čustvena inteligenca na delovnem mestu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Gostečnik, C. (2005). *Psihoanaliza in religiozno izkustvo*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut.

Gostečnik, C. (2007). *Relacijska družinska terapija*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Graham, J.M., Diebels, K.J. in Barnow, Z.B. (2011). The Reliability of Relationship Satisfaction: A Reliability Generalization Meta- Analysis. *Journal of Family Psychology*, 25(1), 39-48.

Ilyas, S. in Habibi, S. (2014). Marital Satisfaction and Emotional Intelligence among Different Professionals. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 5(11), 302-306.

Jain, A. in Singh, S. (2019). Relationship between Extraversion and Relationship Satisfaction. *International Journal of Research and Review* 6(6), 94-96.

Javanmard, H. G. in Garegozl, M. R. (2013). The Study of Relationship Between Marital Satisfaction and Personality Characteristics In Iranian Families. *Social and Behavioral Sciences* 8, 396 – 399.

Jerebic, D. in Jerebic, S. (2017). *Bližina osrečuje*. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Družinski inštitut Bližina.

Kamal, H., Tiwari, R., Behera, J. in Hasan, B. (2019). Personality Variables And Marital Satisfaction: A Systematic Review. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 9 (4), 534-541.

Kavirayani, K. (2018). Historical Perspectives on Personality – The Past and Current Concept: The Search is Not Yet Over. *Archives of Medicine and Health Sciences*, 6(1), 180-186.

Khatibi, M. in Khormaei, F. (2016). Biological Basis of Personality: A Brief Review. *Journal of Life Science and Biomedicine*, 6(2), 33-36.

Kochar, K. R. in Sharma, D. (2015). Role of Love in Relationship Satisfaction. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(1), 82-107.

Košir, K. in Pečjak, S. (2008). *Poglavja iz pedagoške psihologije: izbrane teme*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za psihologjo.

Krueger, R. F. in Eaton, N. R. (2010). Personality traits and the classification of mental disorders: Toward a more complete integration in DSM–5 and an empirical model of psychopathology. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment* 1(2), 97–118.

Laher, S. (2013). Understanding the Five-Factor Model and Five-Factor Theory through a South African cultural lens. *South African Journal of Psychology*, 43(2), 208-221.

Lavalekar, A., Kulkarni, P. in Jagtap, P. (2010). Emotional Intelligence and Marital Satisfaction. *Journal of Psychosocial Research*, 5(2), 185-194.

Luo, S., Chen, H., Yue, G., Zhang, G., Zhaoyang, R. in Xu, D. (2008). Predicting Marital Satisfaction From Self, Partner, and Couple Characteristics: Is It Me, You, or Us? *Journal of Personality*, 76(5), 1231-1265.

Luo, S. in Klohnen, E. C. (2005). Assortative Mating and Marital Quality in Newlyweds: A Couple-Centered Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(2), 304-326.

Malouff, J.M., Thorsteinsson, E. B., Schutte, N. S., Bhullar, N. in Rooke, S .E. (2009). The Five-Factor Model of personality and relationship satisfaction of intimate partners: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality*, 44, 124-127.

Malouff, J. M., Schutte, N. S. in Thorsteinsson, E. B. (2014). Trait emotional intelligence and romantic relationship satisfaction: A meta-analysis. *American Journal of Family Therapy*, 42(1), 53–66.

Manjula, S., Ram, M. R. in Reddy M. P. (2016). Emotional intelligence as a predictor of marital satisfaction. *Journal of Science*, 6(6), 307-311.

Mayer, J. D. in Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? V P. Salovey in D. J. Sluyter (ur.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications* (str. 3-34). New York: Harper Collins.

Mbam, O. S., Oginyi, R. C. N. in Onyishi, E. I. (2015). Emotional Intelligence, Religiosity and Forgiveness as Predictor of Marital Satisfaction among Non – Academic Staff of Ebonyi State University, Abakaliki South Eastern Nigeria. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies*, 6(5), 361-370.

Milivojević, Z. (2011). *Formule ljubezni: ne zapravimo življenja v iskanju prave ljubezni*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Mousavi, R. (2017). Relationship between Big Five Personality Factors Neuroticism, Extraversion, Agreeableness, Openness, Loyalty and Marital Adjustment. *NeuroQuantology*, 15(4), 63-68.

Musek, J. (1997). *Znanstvena podoba osebnosti*. Ljubljana: Educy.

Musek, J. (1999). *Psihološki modeli in teorije osebnosti*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.

Musek, J. (2003). *Zgodovina psihologije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.

Musek, J. (2005). *Psihološke dimenzije osebnosti*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.

Musek, J. (2007). A general factor of personality: Evidence of the Big One in the Five-Factor Model. *Journal of Research in Personality*, 41, 1213-1233.

Musek, J. (2010). *Psihologija življenja*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Musek, J. (2011). Generalni faktor osebnosti in nova strukturna teorija osebnost. *Anthropos*, (221-222), 11-34.

Musek, J. in Pečjak, V. (2001). *Psihologija*. Ljubljana: Educy.

Nabi, R. L. in Prestin, A. (2017). Social Learning Theory and Social Cognitive Theory. The International Encyclopedia of Media Effects.

Onyekuru, B. U. in Ugwu, C. J. (2017). Emotional intelligence as a correlate of marital stability: the counselling implications. *European Journal of Psychological Research*, 4(1), 53 – 60.

Orayzi, R., Abedi, A. in Amini, M. (2016). A meta-analysis of extroversion and marital. *Journal of Fundamentals of Mental Health*.

Papalia, D. E., Olds, S. W. in Feldman, R. D. (2003). *Otrokov svet*. Ljubljana: Educy.

Paris, J. (2005). Neurobiological dimensional models of Personality: a review of the models of Cloninger, Depue, and Siever. *Journal of Personality Disorders*, 19(2), 156-170.

Peck, M. S. (2006). *Ljubezen in duhovna rast: nova psihologija ljubezni*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Rammstedt, B., Goldberg, L. R. in Borg, I. (2010). The measurement equivalence of big-five factor markers for persons with different levels of education. *Journal of Research in Personality* 44, 53–61.

Revelle, W. in Wilt, J. (2013). The General Factor of Personality: A General Critique. *Journal of Research in Personality*, 47(5), 493-504.

Rijavec, M. in Miljković, D. (2002). *Srce & ljubezen: psihologija ljubezni*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Rushton, P. in Irwing, P. (2011). The general factor of personality: Normal and abnormal. In T. Chamorro-Premuzic, S. von Stumm, in A. Furnham (ur.), *The Wiley-Blackwell handbooks of personality and individual differences. The Wiley-Blackwell handbook of individual differences* (str. 132–161). Wiley-Blackwell.

Saucier, G., Thalmayer, A.G., Payne, D. L., Carlson, R., Sanogo, L., Ole-Kotikash, L., Church, A. T., Katigbak, M. S., Somer, O., Szarota, P., Szirmák, Z. in Zhou, X. (2014). *Journal of Personality*, 82(1).

Sayehmiri, K., Kareem, K. I., Abdi, K., Dalvand, S. in Gheshlagh, G. R. (2020). The relationship between personality traits and marital satisfaction: a systematic review and meta-analysis. *BMC Psychol*, 8(15).

Schaffhuser, K., Allemand, M. in Martin, M. (2014). Personality Traits and Relationship Satisfaction in Intimate Couples: Three Perspectives on Personality. *European Journal of Personality*, 28(2).

Schneider, K. J. (2015). Rediscovering awe: A new front in humanistic psychology, psychotherapy, and society. V K. J. Schneider, J. F. Pierson in J. F. T. Bugental (ur.), *Handbook of humanistic psychology* (str. 73–81). Los Angeles: Sage.

Schunk, D. H. in Usher, E. L. (2012). Social Cognitive Theory and Motivation. V R. M. Ryan (ur.), *Oxford library of psychology. The Oxford handbook of human motivation* (str. 13–27). Oxford University Press.

Shahid, H. in Kazmi, S. F. (2016). Role of Emotional Regulation in Marital Satisfaction. *International Journal for Social Studies*, 2(4), 47- 60.

Shapiro, L. (1999). *Čustvena inteligenca otrok: priročnik za starše*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Shiota, M.N. in Levenson, R.W. (2007). Birds of a feather *don't* always fly farthest: Similarity in Big Five personality predicts more negative marital satisfaction trajectories in long – term marriages. *Psychology and Aging*, 22, 666-675.

Silton, N. R., Flannelly, L. T., Flannelly, K. J. in Galek, K. (2011). Toward a Theory of Holistic Needs and the Brain. *Holistic Nursing Practice*, 25(5), 258-265.

Soto, C. J., Kronauer, A., in Liang, J. K. (2016). Five-factor model of personality. *Encyclopedia of adulthood and aging*, 2, 506-510.

Sreenidhi, S. K., Tay Chinyi, H., Kuruvilla, S. in Suresh, S. (2017). Fits personality type assessment. Based on Carl Jung's Research. *International Journal for Innovative Research in Multidisciplinary Field*, 3(3), 126-132.

Strus, W. in Ciecuch, J. (2017). Towards a synthesis of personality, temperament, motivation, emotion and mental health models within the Circumplex of Personality Metatraits. *Journal of Research in Personality*, 66, 70–95.

Tackett, S. L. (2011). Personality and Relationship Satisfaction: Evaluating the Direct Associations Between Neuroticism, Agreeableness, Extraversion, and Relationship Satisfaction in Romantic Couple Relationships. *Semantic Scholar*.

Takšič, V., Mohorić, T. in Duran, M. (2009). Emotional skills and competence questionnaire (ESCQ) as a self-report measure of emotional intelligence. *Psihološka obzorja*, 18(3), 7-21.

Ule, M (2009). *Socialna psihologija. Analitičen pristop k življenju v družbi*. Ljubljana: Založba FDV.

Van der Linden, D., Dunkel, C. S. in Petrides, K. V. (2016). The General Factor of Personality (GFP) as social effectiveness: Review of the literature. *Journal of Personality and Individual Differences*, 101, 98-105.

Varanelli, L. (2013). *Vse, kar hočem vedeti o tebi: psihologija ljubezni in spolnega življenja*. Ljubljana: samozaložba.

Wang, S., Kim, K. in Boerner, K. (2018). Personality similarity and marital quality among couples in later life. *Journal of Personality Relationship*, 1-16.

Watson, D. Hubbard, H. in Wiese, D. (2000). General Traits of Personality and Affectivity as Predictors of Satisfaction in Intimate Relationships: Evidence From Self- And Partner-Ratings. *Journal of personality*, 68, 413-449.

Watson, D. in Humrichouse, J. (2006). Personality development in emerging adulthood: Integrating evidence from self-ratings and spouse ratings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 959-974.

Wharam, J. (2012). *Čustvena inteligenca: Potovanje v središče samega sebe*. Ljubljana: Tiskarna Formatisk.

White, J. K., Hendrick, S. S. in Hendrick, C. (2004). Big five personality variables and relationship constructs. *Journal of Personality and Individual Differences*, 37(7), 1519-1530.

Wilks, F. (2009). *Inteligentna čustva: (čustva-kako jih prepoznati, razumeti in harmonizirati)*. Kranj: Ganeš.

Zaheri, F., Dolatian, M., Shariati, M., Simbar, M., Abbas, E. In Azghadi, S. B. H. (2016). Effective factors in marital satisfaction in perspective of iranian women and men: a systematic review. *Journal Of Electronic Physician*, 8,(12), 3369-3377.

Zupančič, M. (2004). Socialni razvoj dojenčka in malčka. V Umek Marjanovič, L. in Zupančič, M. *Razvojna psihologija* (str. 255-278). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

IZJAVA O AVTORSTVU MAGISTRSKEGA DELA

Spodaj podpisana TINA SRAKA , z vpisno številko 8917205, vpisana v študijski program UPORABNA PSIHOLOGIJA, 2. stopnja, sem avtorica magistrskega dela z naslovom:

*OSEBNOSTNE LASTNOSTI, ČUSTVENA INTELIGENTNOST IN ZADOVOLJSTVO S PARTNERSKIM
ODNOSOM.*

S svojim podpisom zagotavljam, da je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega dela. Prav tako se zavedam, da je predstavljanje tujih del kot mojih lastnih kaznivo po zakonu.

Soglašam z objavo elektronske verzije magistrskega dela v zbirki »Dela FAMNIT« ter zagotavljam, da je elektronska oblika magistrskega dela identična tiskani.

Tina Sraka